

บทที่ 4

วิเคราะห์รูปแบบอนุภาคการเปล่งกายในการแสดงละครไทย

สติต ฆอมป๋ตัน (อ้างถึงใน เสาวลักษณ์ อนันตสานต์, 2533, หน้า 149-150)

นักคคชชนวทยาชาวยุโรป ให้ความสนใจในการจัดแบ่งนิทานตามอนุภาค โดยได้รวบรวมนิทานจากภูมิภาคต่าง ๆ และจำแนกอนุภาคของนิทานที่ได้รวบรวมมานี้เป็นหมวดใหญ่ ๆ 23 หมวด ใช้ชื่อว่าคชนีอนุภาควรรณกรรมพื้นบ้าน ซึ่งประกอง นิมมานเหมินท์ให้ความหมายคำวาอนุภาคว่า เป็น “องค์ประกองเล็ก ๆ ในนิทานเรื่องใดเรื่องหนึ่งซึ่งมีลักษณะเด่นเป็นพิเศษทำให้เกิดการจดจำและได้มีการนำมาเล่าสืบทอดต่อ ๆ กันไป (ประกอง นิมมานเหมินท์, 2543, หน้า 38)

นักคคชชนวิทยาของไทยบางท่านเรียก “อนุภาค” ว่า คือ สารัตถะของนิทาน เช่น กุหลาบ มัลลิกะมาส ซึ่งได้ให้ความหมายของสารัตถะของนิทานหรืออนุภาคตามเค้าโครงความคิดของสติต ฆอมป๋ตัน ว่า คือ ชาติุแท้หรือแก่นแท้หรือจุดสำคัญของนิทานเรื่องนั้น ซึ่งมีอิทธิพลยื่นงในเรื่งนั้นตลอดไม่เปลี่ยนแปลงเมื่อนิทานตกไปอยู่ในสิ่งแวดล้อมใหม่ อาจมีการปรับปรุงเจือปนให้มีส่วนที่เป็นของใหม่แทรกเข้าไปได้บ้างแต่ส่วนที่เป็นแก่นแท้ของเรื่งยังคงอยู่เสมอ (กุหลาบ มัลลิกะมาส, 2509, หน้า 114)

อนุภาคแบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ (ปริยารัตน์ เขาวลิตพันธ์, 2547, หน้า 18)

1. ตัวละคร ต้องมีลักษณะแปลกกว่าธรรมดา เช่น เทพเจ้า สัตว์ที่ไม่ธรรมดา สิ่งที่มีชีวิตประหลาด เช่น แม่มด ยักษ์ นางฟ้า เทวดา กินรี หรือนมนุษย์ที่มีลักษณะพิเศษ เช่น ลูกคนสุดท้อง แม่เลี้ยงใจร้าย เป็นต้น

2. วัตถุสิ่งของที่มีลักษณะพิเศษ เช่น อาวุธวิเศษ ไม้เท้าต้นชีตายปลายชีเป็น รวมถึงธรรมเนียมและความเชื่อที่ไม่ธรรมดา หรือแปลกพิเศษ เช่น การเสี่ยงทายเพื่อพิสูจน์ความเป็นพ่อ เป็นต้น

3. เหตุการณ์ที่มีลักษณะแปลกพิเศษในหนึ่งอนุภาคจะมีเพียงเหตุการณ์เดียว แต่ในนิทานเรื่องหนึ่งอาจมีเหตุการณ์แปลกพิเศษหลายเหตุการณ์ซึ่งหมายถึงนิทานเรื่องนั้นมีหลายอนุภาค เช่น อนุภาคการแปลงกาย เป็นต้น

ดัชนีอนุภาคนิทานพื้นบ้านของสติต ธิมปีสัน มีประโยชน์ในการศึกษานิทานพื้นบ้านหรือวรรณคดีที่มาจากนิทานพื้นบ้านของไทย ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเอาอนุภาคการแปลงกายของสติต ธิมปีสัน มาทำการวิจัย และได้้นำดัชนีอนุภาคของการแปลงกายในนิทานพื้นบ้านของ สติต ธิมปีสัน มาเป็นเกณฑ์เพื่อใช้พิจารณาวิเคราะห์รูปแบบวิธีการของการแปลงกายในการแสดงละครไทย และเพื่อเป็นแนวทางในการจัดระบบอนุภาคการแปลงกายในการแสดงละครไทยในลำดับต่อไป

วิธีการแปลงกายที่ปรากฏในการแสดงละครไทยมีดังนี้

1. วิธีการแปลงกายด้วยตัวเอง
  - 1.1 วิธีการแปลงกายโดยใช้ไสยศาสตร์
  - 1.2 วิธีการแปลงกายโดยใช้ของวิเศษ
  - 1.3 วิธีการแปลงกายโดยสิ่งศักดิ์สิทธิ์
2. วิธีการแปลงกายโดยมีผู้อื่นแปลงกายให้
  - 2.1 วิธีการแปลงกายโดยใช้ไสยศาสตร์
  - 2.2 วิธีการแปลงกายโดยใช้ของวิเศษ
  - 2.3 วิธีการแปลงกายโดยสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลวิธีการแปลงกายในการแสดงละครไทยออกมาโดยได้แบ่งตามละครจำนวน 7 เรื่อง ดังนี้

1. เรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

จากการศึกษาบทละครเรื่องรามเกียรติ์ ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชสามารถจัดรูปแบบของวิธีการแปลงกายที่ปรากฏอยู่ทั้งหมด 42 เหตุการณ์ ซึ่งแบ่งออกตามวิธีการแปลงกายได้ดังต่อไปนี้

- 1.1 วิธีการแปลงกายด้วยตัวเอง
  - 1.1.1 วิธีการแปลงกายโดยใช้ไสยศาสตร์ ปรากฏอยู่ 41 เหตุการณ์ คือ

เมื่อพิจารณาคำประพันธ์เราจะเห็นได้ว่าวิธีการแปลงกาย
ของทศกัณฐ์ในตอนนี้นั้นเป็นลักษณะวิธีการแปลงกายโดยแปลงกายด้วยตัวเอง จากบท
พระราชนิพนธ์ที่ว่า

“ขอรเหนือเกล้ามาลี อสุรีก็ร้ายพระเวทย์ไปๆ”

ซึ่งในลักษณะนี้จะเป็นการแปลงกายโดยวิธีการใช้ไสยศาสตร์
คือใช้อิทธิฤทธิ์หรือเวทมนตร์คาถาในการแปลงกายให้เป็นไปตามต้องการ

1.1.1.5 ตอนนางสำนึกขาขอถวายตัว

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่นางสำนึกขาเห็นพระรามแล้ว
ก็บังเกิดความรักใคร่ในตัวพระรามจึงได้แอบมาดักกรอพระราม เมื่อพระรามมาถึง
นางสำนึกขาได้แปลงกายเป็นสาวงามเพื่อเข้าไปช่วยวนพระรามให้หลงรัก ดังบท
พระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“เมื่อนั้น นางสำนึกขาขอดสงสาร
แอบอยู่ปากถ้ำสุรกานต์ เห็นพระอวตารเสด็จมา
มีความโสมนัสชื่นชม วันนี้จะสมปรารถนา
คิดแล้วร้ายเวทวิทยา อสุรานิมิตอินทรีย์ฯ”

๗ 4 คำ ๗ ตระ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ก,
หน้า 534)

เมื่อพิจารณาคำประพันธ์เราจะเห็นได้ว่าวิธีการแปลงกาย
ของนางสำนึกขาในตอนนี้นั้นเป็นลักษณะวิธีการแปลงกายโดยแปลงกายด้วยตัวเอง
จากบทพระราชนิพนธ์ที่ว่า

“คิดแล้วร้ายเวทวิทยา อสุรานิมิตอินทรีย์ฯ”

ซึ่งในลักษณะนี้จะเป็นการแปลงกายโดยวิธีการใช้
ไสยศาสตร์คือใช้อิทธิฤทธิ์หรือเวทมนตร์คาถาในการแปลงกายให้เป็นไปตามต้องการ

1.1.1.6 ตอนมารีศแปลงกายเป็นกวางทอง

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่นางสามนักษาได้ทูลบอกถึงความงามของนางสีดาทำให้ทศกัณฐ์ทราบ ทศกัณฐ์จึงบังเกิดความรักใคร่ในนางสีดา ได้พามารีศเดินทางมาใกล้บรรณศาลาของพระรามแล้วทศกัณฐ์ได้สั่งให้มารีศแปลงกายเป็นกวางทองเพื่อล่อลวงให้นางสีดารักใคร่ เพื่อจะได้วิงวอนขอให้พระรามและพระลักษมณ์ออกติดตาม ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“ขอรประนมเหนือเศศ   คิดคุณพรหมเมศรั้งสรรค์
อ่านเวทแปลงกายกุมภันท์   ด้วยฤทธิอันมหิมาฯ

๑ 2 คำ ๑ ตระ

บัดเดียวกลายเป็นกวางทอง   ผิวผ่องเพียงเทพเลขา
สองเขาค้างแก้วมุกดา   สองตาดังดวงมณีดิน
สองหูดังกลีบบุษบัน   สีที่เข้ายื่นยับจบกลิ่น
เยื้องย่องทำนองดั่งหงส์บิน   งามสิ้นทั้งสรรพางค์กาย
เสร็จแล้วคะนองลงเชิง   ร่ายเริงระเหิดเนติฉาย
ปีปเปรี้ยงดั่งเสียงกวางทราย   เยื้องกรายมายังสุราฯ”

๑ 6 คำ ๑ เพลง

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ก,

หน้า 574)

เมื่อพิจารณาคำประพันธ์เราจะเห็นได้ว่าวิธีการแปลงกายของมารีศในตอนนี้นั้นเป็นลักษณะวิธีการแปลงกายโดยแปลงกายด้วยตัวเองจากบทพระราชนิพนธ์ที่ว่า

“อ่านเวทแปลงกายกุมภันท์   ด้วยฤทธิอันมหิมาฯ”

ซึ่งในลักษณะนี้จะเป็นการแปลงกายโดยวิธีการใช้ไสยศาสตร์คือใช้อธิษฐานหรือเวทมนตร์คาถาในการแปลงกายให้เป็นไปตามต้องการ

1.1.1.7 ตอนทศกัณฐ์แปลงกายเป็นฤๅษีไปให้พรนางสีดา

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่พระลักษมณ์ออกติดตามเสียงร้องของพระรามไปในทศกัณฐ์ได้ออกดูเหตุการณ์เห็นได้ที จึงได้แปลงกายเป็นฤๅษีเพื่อที่จะเข้าไปเจรจาให้นางสีดายอมไปเป็นมเหสีของท้าวทศกัณฐ์ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“เมื่อนั้น	ฝ่ายท้าวทศพัคตร์ชัษา
ครั้นเห็นพระลักษมณ์อนุชา	ออกจากศาลาก็ยินดี
คั่งได้น้ำสุรามฤต	มาลูบทรวงดวงจิตชัษี
แย้มยิ้มพริ้มพัคตร์เปรมปรีดี	อสุรีก็เค็ดใบไม้มา
แล้วจึงขอรุ่งขึ้นเหนือเกศ	โอมอ่านพระเวทคาถา
เสกใบไม้ลูบกายา	ด้วยศักดาเดชกุมภันธ์ฯ

ฯ 6 คำ ฯ ตรี

บัดเดียวกลับเป็นดาบส	อันมีพรตชำนาญญาณขยัน
ห่มหนังเสื่อลายพรายพรรณ	เจิมจันทน์นุ่งผ้าคากรอง
สอดสายธูรรัมมุนชฎา	มือขวาทือตาลิปัตรป่อง
สวมประคำมณีคั่งสีทอง	แล้วเดินย่องตามชายพนาสีฯ”

ฯ 4 คำ ฯ พราหมณ์เข้า

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ก,

หน้า 583)

เมื่อพิจารณาคำประพันธ์เราจะเห็นได้ว่าวิธีการแปลงกายของทศกัณฐ์ในตอนนี้นั้นเป็นลักษณะวิธีการแปลงกายโดยแปลงกายด้วยตัวเองจากบทพระราชนิพนธ์ที่ว่า

“แล้วจึงขอรุ่งขึ้นเหนือเกศ	โอมอ่านพระเวทคาถา
เสกใบไม้ลูบกายา	ด้วยศักดาเดชกุมภันธ์ฯ”

ซึ่งในลักษณะนี้จะเป็นการแปลงกายโดยวิธีการใช้ไสยศาสตร์คือใช้อธิษฐานหรือเวทมนตร์คาถาในการแปลงกายให้เป็นไปตามต้องการ

“ให้คิดประหวั่นพรันใจ   ด้วยกลัวฤทธิไกรกระบี่ศรี
 แม้นจะเป็นเหยี่ยวอยู่คั้งนี้   นำที่ไม่รอดชีวา
 อย่าเลยจำกูจะกลับกลาย   นิमितกายเป็นเพศลิงป่า
 คิดแล้วร้ายเวทอันศักดิ์ดา   อสุรจําแรงแปลงอินทรีย์

๑ 4 คำ ๑ ตรี

ครั้นถ้วนคำรบสามหน   ตนนั้นกลายเป็นกระบี่ศรี
 ก็เข้าปลอมหมู่โยธา   อสุรีวิ่งวุ่นไปด้วยกัน๑”

๑ 2 คำ ๑ ตรี

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ข, หน้า 198-199)

เมื่อพิจารณาคำประพันธ์เราจะเห็นได้ว่าวิธีการแปลงกายของสุกรสารในตอนนี้นั้นเป็นลักษณะวิธีการแปลงกายโดยแปลงกายด้วยตัวเองจากบทพระราชนิพนธ์ที่ว่า

“คิดแล้วร้ายเวทอันศักดิ์ดา อสุรจําแรงแปลงอินทรีย์๑”

ซึ่งในลักษณะนี้จะเป็นการแปลงกายโดยวิธีการใช้ไสยศาสตร์คือใช้อธิษฐานหรือเวทมนตร์คาถาในการแปลงกายให้ขึ้นไปตามต้องการ

1.1.1.10 ตอน ทศกัณฐ์แปลงเป็นโยคี

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่สุกรสารได้เดินทางกลับมาทูลฟ้องให้ทศกัณฐ์ให้ทราบข่าวเรื่องพิเภกทูลฟ้องพระราม เรื่องที่สุกรสารปลอมพลเป็นลิงทำให้กระทำการไม่สำเร็จ จึงทำให้ทศกัณฐ์คิดแค้นพิเภก จึงได้แปลงกายเป็นโยคีเพื่อที่จะเข้าไปยุยงพระรามให้ขับไล่พิเภกออกจากพลับพลา ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“จำกูจะคิดอุบาย   ไปทำลายศึกเสี้ยนให้สิ้น
 ทั้งไ้พิเภกใจทมิฬ   จะให้กินแค้นแกล้งใจกัน
 แม้นพระรามขับจากพลับพลา   จะตามฆ่าให้ม้วยอาสัญ
 คิดแล้วขอรอภิวันท์   กุมภัณฑ์ร้ายเวทย์อันเชี่ยวชาญ๑

๑ 10 คำ ๑ ตรี

กลายองค์ทรงเพศเป็นโยคี	พร้อมเครื่องอาहुติบริหาร
เจิมจุนสอดใส่สังวาล	ดั่งองค์พรหมานลงมา
มือซ้ายถือไม้เท้าจ้อง	มือขวาถือพัดป้องบังหน้า
เหาะระเห็จออกจากลنگกา	ด้วยกำลังฤทธาว่องไวฯ”

๑ 4 คำ ๑ เชิด

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ข, หน้า 205)

เมื่อพิจารณาคำประพันธ์เราจะเห็นได้ว่าวิธีการแปลงกายของทศกัณฐ์ในตอนนี้นั้นเป็นลักษณะวิธีการแปลงกายโดยแปลงกายด้วยตัวเองจากบทพระราชนิพนธ์ที่ว่า

“คิดแล้วขอรอภิวันท์ กุมภันท์ร้ายเวทย์อันเชี่ยวชาญฯ”
ซึ่งในลักษณะนี้จะเป็นการแปลงกายโดยวิธีการใช้ไสยศาสตร์คือใช้อธิฤทธิ์หรือเวทมนตร์คาถาในการแปลงกายให้เป็นไปตามต้องการ

1.1.1.11 ตอนเบญจกายแปลงขึ้นเฝ้าทศกัณฐ์

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่ทศกัณฐ์ได้มีอุบายให้นางเบญจกายแปลงกายเป็นนางสีดาเพื่อล่อลวงให้พระรามคิดว่านางสีดาตายแล้ว จะได้ยกกองทัพกลับไปโยชยาไปนั้น นางเบญจกายได้ทูลขอทศกัณฐ์เดินทางไปดูรูปร่างของนางสีดาที่สวนขวัญเมื่อนางเบญจกายเดินทางไปถึงสวนขวัญได้เห็นรูปร่างของนางสีดาแล้วนั้น จึงได้แปลงกายเป็นนางสีดา แล้วเดินทางกลับมาเฝ้าทศกัณฐ์เพื่อให้ทศกัณฐ์ตรวจดูว่าเหมือนนางสีดาหรือไม่ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“ครั้นถึงประทับกับเกยแก้ว อันเพชรแพรวด้วยดวงมณีศรี
ขอรเห็นเอเกล้าแมลลี อสุรีนิมิตกายฯ”

๑ 2 คำ ๑ ตรี

ทรงโฉมประโลมวิไลลักษณ์	ผิวพัคตร์เพียงเทพเลขา
อรชรอ่อนแอ้นจำเรียดา	เหมือนองค์สีดาวิลาวัญย์
แล้วจึงแหวกมานอลงกรณ์	คั่งนางอัปสรในสวรรค์
ลงจากรถแก้วแพรพรรณ	จรจรัดขึ้นเฝ้าพญามารฯ”

๑ 4 คำ ๑

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ข, หน้า 219)

เมื่อพิจารณาคำประพันธ์เราจะเห็นได้ว่าวิธีการแปลงกายของเบญจกายในตอนนี้นั้นเป็นลักษณะวิธีการแปลงกายโดยแปลงกายด้วยตัวเองจากบทพระราชนิพนธ์ที่ว่า

“ขอรเหนือกเล่าเมาลี   อสุรีนิมิตกายาฯ”

ซึ่งในลักษณะนี้จะเป็นการแปลงกายโดยวิธีการใช้ไสยศาสตร์คือใช้อิทธิฤทธิ์หรือเวทมนตร์คาถาในการแปลงกายให้ขึ้นไปตามต้องการ

1.1.1.12 ตอนองคตนิมิตกายบังควงอาทิตย์

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่องคตได้รับพระราชบัญชาใช้ให้เป็นราชทูตให้กับพระราม เมื่อเดินทางมาถึงเมืองลงกา เจอยักษ์ผู้เฝ้าประตูเมืองลงกาเห็นว่าลิงจะเข้าประตูเมือง จึงได้ทำการปิดประตูเมืองมิให้เข้าองคตเข้า องคตจึงได้นิมิตกายให้ใหญ่โตขึ้นจากร่างเดิม คั่งบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“บัดนั้น	ลูกพญาพาลีใจกล้า
จึงร้องประกาศด้วยวาจา	ว่าแหวยศราภุมภัณฑ์
ตัวกูเป็นทูตจำทูลสาร	องค์พระอวตารรังสรรค์
มาถึงไท่ท้าวทศกัณฐ์	โดยยุติธรรม์ประเวณี
เอ็งจงเร่งเปิดทวารชัย	กูจะไปเจรจาด้วยยักษ์
ว่าพลางร้ายเวทอันฤทธิ	นิมิตอินทรีย์ด้วยศักดาฯ”

๑ 6 คำ ๑ ตรี

กายนั้นใหญ่เท่าพรหมมาน   สูงตระหง่านเงื้อมงำเวหา
สองมือบังดวงสุริยา   ลงคามืดคลุ้มชุ่มคัววันๆ”

๑ 2 คำ ๑ คุกพาทย์

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ฯ,

หน้า 295)

เมื่อพิจารณาคำประพันธ์เราจะเห็นได้ว่าวิธีการแปลงกาย
ขององค์ในตอนนี้เป็นลักษณะวิธีการแปลงกายโดยแปลงกายด้วยตัวเองจากบทพระ
ราชนิพนธ์ที่ว่า

“ว่าพลางร้ายเวทอันฤทธิ   นิมิตอินทรีย์ด้วยศักดิ์คาฯ”

ซึ่งในลักษณะนี้จะเป็นการแปลงกายโดยวิธีการใช้ไสยศาสตร์
คือใช้อิทธิฤทธิ์หรือเวทมนตร์คาถาในการแปลงกายให้เป็นที่ไปตามต้องการ

1.1.1.13 ตอนหนุมานนิมิตกายล้อมกองทัพ

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่พระรามได้ให้พิเภกทำนายฝัน
ของพระราม จึงทราบว่าไมยราพอยู่เมืองบาดาล จะมาทำการสะกดทัพแล้วจะลัก
พระรามพากลับไปยังเมื่อบาดาล ดังนั้นหนุมานจึงคิดอุบายที่จะจึงได้นิมิตกายให้ใหญ่โต
ขึ้นจากร่างเดิมเพื่อป้องกันไม่ให้ไมยราพเข้ามาถึงองค์พระรามได้ ดังบทพระราชนิพนธ์
ต่อไปนี้

“ยืนอยู่ท่ามกลางโยธี   ชูสิกรเหนือเกล้าเกศา
ลับเนตรร้ายเวทอันศักดิ์คา   นิมิตกายาวานร

๑ 2 คำ ๑ ตรี

สูงจกภวัคพรหมมาน	ใหญ่เท่าจักรวาลสิงขร
เบื่องต่ำใต้พื้นดินคอน	หยั่งถึงสาครรองดิน
หางวงเป็นปราการล้อม	โอบอ้อมโยธาไว้สิ้น
อันพลับพลาแก้วโกมิน	ขุนกบินทร์เอาไว้ในอุรา
อ้าโอษฐ์ออกเป็นทวาร	ไบบานปิดเปิดนั้นชีวหา
พิเภกกับพระลักษมณ์อนุชา	นั่งรักษาองค์พระจักรี
สุกรีพนั้นเป็นนายประตุ	คอยดูโยธากระบี่ศรี

เมื่อพิจารณาคำประพันธ์เราจะเห็นได้ว่าวิธีการแปลงกายของหนุมานในตอนนี้นั้นเป็นลักษณะวิธีการแปลงกายโดยแปลงกายด้วยตัวเองจากบทพระราชนิพนธ์ที่ว่า

“ประนมหัตถ์ร้ายเวทฤทธิรอน สัจวรใจนิมิตอินทรีย์”

ซึ่งในลักษณะนี้จะเป็นการแปลงกายโดยวิธีการใช้ไสยศาสตร์คือใช้อิทธิฤทธิ์หรือเวทมนตร์คาถาในการแปลงกายให้ขึ้นไปตามต้องการ

1.1.1.15 ตอนหนุมานและองคตทำลายพิริลัษโหมกโมกษศักดิ์

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า กุมภกรรณ ได้สั่งให้เสนายักษ์ตั้งโรงพิริเพื่อที่จะทำพิริลัษโหมก โมกษศักดิ์ เพราะถ้าสำเร็จก็จะทำให้โหมก โมกษศักดิ์มีอำนาจมาก ดังนั้นพิเภกจึงออกอุบายให้หนุมานและองคตไปทำลายพิริโดยแปลงกายเป็นอิกาจิกินหมาเนาลอยน้ำมาหน้าโรงพิริที่กุมภกรรณลัษโหมก จะได้ทำให้เสียพิริ เพราะกุมภกรรณไม่ชอบของเนาเหม็น ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“สองนายก็ลงจากอากาศ งามอาจดั่งพญาไกรสร
ต่างตนร้ายเวทฤทธิรอน งามรณินิตกายฯ”

๑ 2 คำ ๑ ตระ

หนุมานนั้นเป็นสุนัขตาย พองเน่ากลิ่นอายเหม็นกล้า
องคตนั้นกลายเป็นกา จับจิกลอยมาในวาริ”

๑ 2 คำ ๑ โถ้

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ข, หน้า 407)

เมื่อพิจารณาคำประพันธ์เราจะเห็นได้ว่าวิธีการแปลงกายของหนุมานและองคตในตอนนี้นั้นเป็นลักษณะวิธีการแปลงกายโดยแปลงกายด้วยตัวเองจากบทพระราชนิพนธ์ที่ว่า

“ต่างตนร้ายเวทฤทธิรอน งามรณินิตกายฯ”

ซึ่งในลักษณะนี้จะเป็นการแปลงกายโดยวิธีการใช้ไสยศาสตร์คือใช้อิทธิฤทธิ์หรือเวทมนตร์คาถาในการแปลงกายให้ขึ้นไปตามต้องการ

1.1.1.16 ตอนหนุมานแปลงกายเป็นเหยี่ยว

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่กุมภกรรณได้ทำพิธีทมน้ำทำให้น้ำที่ไหลผ่านมาหน้าพลับพลาของพระรามนั้นแห้งหายไปจนหมด พระรามจึงได้สอบถามพิเภก จึงรู้ว่ากุมภกรรณได้ไปทำพิธีทมน้ำอยู่ จึงทำให้น้ำไม่สามารถที่จะไหลผ่านมาได้ ทางเดียวที่จะแก้ไขได้คือ ต้องให้หนุมานแปลงกายเป็นสตรีเพื่อที่จะหาที่อยู่กุมภกรรณเพื่อทำลายพิธีเสีย น้ำจะได้ไหลมาดังเดิม เมื่อหนุมานทราบดังนั้นก็จึงได้แปลงกายเป็นเหยี่ยวเพื่อเดินทางออกไปเพื่อที่จะทำลายพิธีดังกล่าว ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“จึงนับนิ้วขึ้นถวายเป็นบังคม   พระสมมภูวนาถนาถา
โอมอ่านพระเวทวิทยา   วานรนิมิตอินทรีย์

๑ 2 คำ ๑ ตระ

กายนั้นกลับกลายเป็นเหยี่ยว   เร็วแรงดังราชปักษี
ถาปนาร้อนด้วยฤทธิ   ไปวังอสูรกุมภกรรณ”

๑ ๒ คำ ๑ แผละ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ข,

หน้า 438)

เมื่อพิจารณาคำประพันธ์เราจะเห็นได้ว่าวิธีการแปลงกายของหนุมานในตอนนี้นั้นเป็นลักษณะวิธีการแปลงกายโดยแปลงกายด้วยตัวเองจากบทพระราชนิพนธ์ที่ว่า

“โอมอ่านพระเวทวิทยา   วานรนิมิตอินทรีย์”

ซึ่งในลักษณะนี้จะเป็นการแปลงกายโดยวิธีการใช้ไสยศาสตร์คือใช้อธิษฐานหรือเวทมนตร์คาถาในการแปลงกายให้เป็นไปตามต้องการ

1.1.1.17 ตอนเหยี่ยวหนุมานแปลงเป็นนางคันธมาลี

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่หนุมานได้แปลงกายเป็นเหยี่ยวเพื่อเดินทางออกไปทำลายพิธีแล้วนั้น เมื่อเดินทางมาถึงเมืองลงกา ก็ได้เห็นนางก้านัลทั้งห้าออกเก็บดอกไม้อยู่ หนุมานจึงได้จำลักษณะของนางคันธมาลีเอาไว้ และได้บินลงไปจับนางคันธมาลีขึ้นมาฆ่าตายบนอากาศ เมื่อฆ่านางคันธมาลีตายแล้วนั้น ได้บินลงมาบน

พื้นดินแปลงกายเป็นนางคันธมาลี เพื่อที่จะตามหาที่อยู่ที่ถูกภรรยาทำพิธีอยู่ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“ลัดแลงเข้าแฝงพุ่มไม้ ให้ลับตานางในทั้งสี่
กลับกลายเป็นเพศสกุณี ขุนกระบี่อ่านเวทย์นิมิตกายฯ

ฯ 2 คำ ฯ ตรี

เป็นรูปอนงค์แน่นน้อย เข้มช้อยอรชรเฉิดฉาย
เหมือนนางที่พาไปฆ่าตาย เดินกรายเก็บดอกไม้ไป”

ฯ ๒ คำ ฯ เพลง

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ข, หน้า 442)

เมื่อพิจารณาคำประพันธ์เราจะเห็นได้ว่าวิธีการแปลงกายของเหยี่ยวหนุมานในตอนนี้นั้นเป็นลักษณะวิธีการแปลงกายโดยแปลงกายด้วยตัวเองจากบทพระราชนิพนธ์ที่ว่า

“กลับกลายเป็นเพศสกุณี ขุนกระบี่อ่านเวทย์นิมิตกายฯ”

ซึ่งในลักษณะนี้จะเป็นการแปลงกายโดยวิธีการใช้ไสยศาสตร์คือใช้อธิษฐานหรือเวทมนตร์คาถาในการแปลงกายให้เป็นไปตามต้องการ

1.1.1.18 ตอนเหยี่ยวหนุมานแปลงเป็นนางคันธมาลี

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่หนุมานทราบได้แปลงกายเป็นนางคันธมาลีเพื่อที่จะตามหาภรรยาซึ่งทำพิธีอยู่นั้น เมื่อเดินทางมากับนางกำนัลจนมาถึงริมฝั่งแม่น้ำที่ ภรรยาทำพิธีทศน้ำอยู่นั้น หนุมานเห็นภรรยาแล้วจึงได้แปลงกายกลับคืนจากนางคันธมาลีมาเป็นหนุมานเหมือนเดิม และเข้าต่อสู้ทำลายพิธีของภรรยา ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“บัดนั้น วายุนทรวุฒิกโรใจหาญ
 ปลอมมากับนางพนักงาน ทำเป็นวางพานจะบูชา
 แลเห็นน้ำหั่นวนอยู่ ไม่ไหลไปทิศบูรพา
 จึงพินิจพิศดูด้วยปรีชา ก็รู้ว่าพญากุมภกรรณ
 ลงอยู่ในห้องสาคร วานรมีใจเกษมสันต์
 ไหว้คุณพระอิศวรทรงธรรม์ ก็ร้ายพระเวทอันฤทธิฯ”

๑ 6 คำ ๑ ตระ

บัดเดียวกายนั้นกลับกาย เป็นลูกพระพายเรื่องศรี
 กุณฑลขนเพชรรูจี เขี้ยวแก้วมณีอลงกรณ์
 ใหญ่เท่าบรมพรหมาน สูงตระหง่านดังพระเมรุสิงขร
 ผาดเปล่งสำแดงฤทธิรอน วานรกระที่บบาทา”

๑ 4 คำ ๑ เซ็ด

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ข,

หน้า 443)

เมื่อพิจารณาคำประพันธ์เราจะเห็นได้ว่าวิธีการแปลงกาย
 ของหนุมานในตอนนี้นั้นเป็นลักษณะวิธีการแปลงกายโดยแปลงกายด้วยตัวเองจากบท
 พระราชนิพนธ์ที่ว่า

“ไหว้คุณพระอิศวรทรงธรรม์ ก็ร้ายพระเวทอันฤทธิฯ”

ซึ่งในลักษณะนี้จะเป็นการแปลงกายโดยวิธีการใช้ไสยศาสตร์
 คือใช้อิทธิฤทธิ์หรือเวทมนตร์คาถาในการแปลงกายให้เป็นไปตามต้องการ

1.1.1.19 ตอนชามพวราชอาสาไปล้างพิธิอินทรชิต

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่พิเภกได้กราบทูลให้พระราม
 ทราบว่า สาเหตุที่อินทรชิตไม่อ่อนกรบเพราะว่าไปทำพิธิชুবศรนาคบาศในโพรงไม้ไทรตัน
 เพื่อที่จะนำศรนั้นมาทำการต่อสู้ในศึกครั้งต่อไป เมื่อได้ทราบดังนั้นชามพวราชจึงได้อาสา
 ออกทำลายพิธิชুবศรนาคบาศของอินทรชิตในครั้งนี้ โดยการแปลงกายเป็นหมีเพื่อที่จะ
 ทำลายโพรงไม้ไทรตันที่อินทรชิตทำพิธิอยู่ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“ครั้นถึงซึ่งยอดบรรพต เลี้ยวลดแอบพุ่มพฤกษาใหญ่
เห็นลับตาพลสกลไกร ตำรวมใจร้ายเวทวิทยาฯ

๑ 2 คำ ๑ ตรี

กายนั่นกลับเป็นหมี อินทรีย์โตคำแกล้วกล้า
ผาดโผนโจนทะยานผ่านมา เข้ากัศพฤกษาโรทันฯ”

๑ 2 คำ ๑ เซ็ด

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ข,

หน้า 503)

เมื่อพิจารณาคำประพันธ์เราจะเห็นได้ว่าวิธีการแปลงกาย
ของขามพูนราชในตอนนี้นั้นเป็นลักษณะวิธีการแปลงกายโดยแปลงกายด้วยตัวเองจาก
บทพระราชนิพนธ์ที่ว่า

“เห็นลับตาพลสกลไกร ตำรวมใจร้ายเวทวิทยาฯ”

ซึ่งในลักษณะนี้จะเป็นการแปลงกายโดยวิธีการใช้ไสยศาสตร์
คือใช้อธิษฐานหรือเวทมนตร์คาถาในการแปลงกายให้เป็นไปตามต้องการ

1.1.1.20 ตอนอินทรชิตแปลง

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่พระลักษณ์แผลงศรพาลจันทร์-
รัควิรุณมุขไว้แล้วทำการประจานวิรุณมุขเสร็จแล้วจึงได้ปล่อยวิรุณมุขไป วิรุณมุขจึงได้
เดินทางมาหาอินทรชิตเพื่อกราบทูลให้อินทรชิตทราบว่า ได้เสียที่แก่พระลักษณ์จนโดน
จับได้ แล้วตีไล่ประจานมา อินทรชิตได้ฟังคั่งนั้นจึงคืออุบายให้วิรุณมุขแปลงกายเป็น
อินทรชิต เพื่อออกรบแล้วอินทรชิตตัวจริงจะเหาะขึ้นไปบนอากาศแผลงศรนาคบาศไล่
พระลักษณ์ให้ตาย ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“เมื่อนั้น

วิรุณมุขใจหาญ

ได้ฟังบิตูลาบัญญัติการ

ขุนมารจึงทูลสนองไป

อันการเพียงนี้ไม่หนักนัก

หลานรักพอจักทำได้

ทูลแล้วร้ายเวทย์อันเรื่องซัย

ตำรวมใจนิมิตอินทรีย์ฯ

๑ 4 คำ ๑ ตรี

เหมือนอินทรีชิตฤทธิรอน ถือสรนาทาศรี
 อยู่บนรถแก้วมณี ทำที่จะออกโรมรันฯ”

๑ 2 คำ ๑ เชิด

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ข,
 หน้า 516)

เมื่อพิจารณาคำประพันธ์เราจะเห็นได้ว่าวิธีการแปลงกาย
 ของวีรบุรุษในตอนนี้นั้นเป็นลักษณะวิธีการแปลงกายโดยแปลงกายด้วยตัวเองจากบท
 พระราชนิพนธ์ที่ว่า

“ทูลแล้วร่ายเวทย์อันเรื่องชัย ส้ารวมใจนิมิตอินทรีย์ฯ”
 ซึ่งในลักษณะนี้จะเป็นการแปลงกายโดยวิธีการใช้ไสยศาสตร์
 คือใช้อธิษฐานหรือเวทมนตร์คาถาในการแปลงกายให้เป็นไปได้ตามต้องการ

1.1.1.21 ตอนพระอินทร์แปลง

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่ทศกัณฐ์ได้รับสั่งใช้ให้กาลสูร
 มาทูลข่าวให้อินทรีชิตทราบ ว่า มังกรกัณฐ์และแสงอาทิตย์นั้นได้พ่ายแพ้เสียชีวิตให้แก่
 พระรามไปแล้ว และจะให้อินทรีชิตยกทัพไปรบกับทัพของพระราม เมื่ออินทรีชิตทราบ
 ข่าวดังนั้น จึงได้คิดอุบายที่จะแปลงกายเป็นพระอินทร์เพื่อล่อลวงให้ทัพของพระรามซึ่ง
 ให้พระลักษมณ์ยกทัพออกมาคิดว่าเป็นทัพของพระอินทร์จะได้เพลิดเพลินกับการชมระบำ
 รำฟ้อนที่จับระบำอยู่บนอากาศ และจะได้ไม่คิดระวังตัว ในระหว่างนั้นอินทรีชิตจะได้
 แผลงสรรพพรหมศาสตร์ใส่ทัพของพระลักษมณ์ที่ยกมา เพื่อที่จะสังหารให้ตายทั้งกองทัพ
 ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“เมื่อนั้น
 ครั้นได้พิชัยนาที

อินทรีชิตสิทธิศักดิ์กษี
 อสุรีนิมิตกายาฯ

๑ 2 คำ ๑ ตรี

เหมือนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงมาจากไตรตรึงศา
กรากกรรชยาตรกลาดคลา เข้ามาที่สงฆาวารินทร์ฯ”

๑ 2 คำ ๑ เชิด

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ข,
หน้า 548)

เมื่อพิจารณาคำประพันธ์เราจะเห็นได้ว่าวิธีการแปลงกาย
ของอินทรชิตในตอนนี้นั้นเป็นลักษณะวิธีการแปลงกายโดยแปลงกายด้วยตัวเองจากบท
พระราชนิพนธ์ที่ว่า

“ครั้นได้พิชชยาที อสุรีนิมิตกายฯ”

ซึ่งในลักษณะนี้จะเป็นการแปลงกายโดยวิธีการใช้ไสยศาสตร์
คือใช้อธิษฐานหรือเวทมนตร์คาถาในการแปลงกายให้เป็นไปตามต้องการ

1.1.1.22 ตอนสุขาจารแปลงเป็นสิดา

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่อินทรชิตได้คิดอุบายที่จะหลบ
ไปทำพิธีกุมภินยาแล้วนั้นแม้ถ้าทำการได้ครบเจ็ดวัน ร่างกายของอินทรชิตนั้นจะเป็น
กายสิทธิ์ โดยระหว่างที่จะไปทำพิธีอยู่นั้น อินทรชิตจะให้สุขาจารซึ่งมีโทษหนักทั่วมือ
ศึกที่ได้ให้กุมภกรรณยกทัพไปรบเมื่อครั้งก่อนแปลงกายเป็นนางสิดา โดยจะให้สุขาจาร
เดินทางไปดูรูปทรงนางสิดาก่อนที่จะแปลงกายเพื่อจะได้แปลงกายได้เหมือนนางสิดา
ขณะที่สุขาจารเดินทางเข้าไปใกล้ที่ประทับของนางสิดาแล้วนั้น สุขาจารจึงคิดอุบายที่จะ
แปลงกายเป็นนางกำนัลเพื่อที่จะเข้าไปถวายงาน เพื่อจำลักษณะสำคัญต่าง ๆ ของนางสิดา
ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“บัดนั้น จึงสุขาจารคนขยัน

ร้ายเวทย์ด้วยใจชาญจรจรจ กุมภกณฑ์นิมิตอินทรีย์ฯ

๑ 2 คำ ๑ ตระ

บัดเดี้ยวกลับกลายกายยา เป็นนางอสุราสาวศรี

มีมือถือพานมาลี ไปยังที่อยู่บังอรฯ”

๑ 2 คำ ๑ เชิด

หน้า 584)

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ข,

เมื่อพิจารณาคำประพันธ์เราจะเห็นได้ว่าวิธีการแปลงกายของสุขาจารในตอนนี้นั้นเป็นลักษณะวิธีการแปลงกายโดยแปลงกายด้วยตัวเองจากบทพระราชนิพนธ์ที่ว่า

“ร้ายเวทย์ด้วยใจชาตญกรรจ์ กุมภัณฑ์นิมิตอินทรีย์ฯ”

ซึ่งในลักษณะนี้จะเป็นการแปลงกายโดยวิธีการใช้ไสยศาสตร์

คือใช้อธิฤทธิหรือเวทมนตร์คาถาในการแปลงกายให้เป็นไปได้ตามต้องการ

1.1.1.23 ตอนสุขาจารแปลงเป็นสิดา

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่สุขาจารได้แปลงกายเป็นนางกำนัลเพื่อที่จะเข้าไปถวายงานนางสิดา เพื่อจำลักษณะสำคัญต่าง ๆ ของนางสิดาได้แล้วนั้น สุขาจารก็กลับออกมาแปลงกายเป็นนางสิดา เพื่อที่จะเข้าเฝ้าอินทรชิต ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“บัดนั้น

จึงสุขาจารยักษา

รับคำมหาเสนา

อสุรานิมิตอินทรีย์ฯ

๑ 2 คำ ๑ ตระ

อรชรอ่อนแอั้นระทวยทรง

เหมือนองค์สิดามารศรี

กรายกรอย่างเอียงจระลี

ฤทธิกาลอสูรก็ตามไปฯ”

๑ 2 คำ ๑ เชิด

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ข,

หน้า 585-586)

เมื่อพิจารณาคำประพันธ์เราจะเห็นได้ว่าวิธีการแปลงกายของสุขาจารในตอนนี้นั้นเป็นลักษณะวิธีการแปลงกายโดยแปลงกายด้วยตัวเองจากบทพระราชนิพนธ์ที่ว่า

“รับคำมหาเสนา

อสุรานิมิตอินทรีย์ฯ”

ซึ่งในลักษณะนี้จะเป็นการแปลงกายโดยวิธีการใช้ไสยศาสตร์

คือใช้อธิฤทธิหรือเวทมนตร์คาถาในการแปลงกายให้เป็นไปได้ตามต้องการ

1.1.1.24 ตอนหนุมานแปลงเป็นลิงไปทำอุบาย

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่พิเภกได้เตือนให้พระรามทราบ และหาวิธีทำอุบายและทำลายล้างอาวุธของสหัสเดชะเสีย หนุมานจึงได้รับอาสาพระราม ในการที่จะไปทำลายอาวุธของสหัสเดชะ โดยการที่หนุมานจะแปลงกายเป็นลิงขาวเพื่อ เข้าไปล่อลวงสหัสเดชะ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“จำจะคิดอ่านอุบายกล แยกขยล่อลวงยักษ์
ให้ได้คทาธรอสุรา แล้วจึงจะฆ่าให้บรรลัย
คิดพลางยอกรอภิวาหน์ พระสยามภูวนาถเป็นใหญ่
หลับเนตรร้ายเวทอันเกรียงไกร ส้ารวมใจนิมิตอินทรีย์ฯ

ฯ 8 คำ ฯ ตรี

บัดเดี๋ยวก็นับวามรน้อย กระจ้อยร่อยขาวผ่องจรัสศรี
เลียบอยู่ที่เชิงคีรี ขุนกระบี่คอยท่าอสุราฯ”

ฯ 2 คำ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ค, หน้า 65)

เมื่อพิจารณาคำประพันธ์เราจะเห็นได้ว่าวิธีการแปลงกาย ของหนุมานในตอนนี้นั้นเป็นลักษณะวิธีการแปลงกายโดยแปลงกายด้วยตัวเองจากบท พระราชนิพนธ์ที่ว่า

“หลับเนตรร้ายเวทอันเกรียงไกร ส้ารวมใจนิมิตอินทรีย์ฯ”
ซึ่งในลักษณะนี้จะเป็นการแปลงกายโดยวิธีการใช้ไสยศาสตร์ คือใช้อธิษฐานหรือเวทมนตร์คาถาในการแปลงกายให้เข้าไปตามต้องการ

1.1.1.25 ตอนองคตปลอมเป็นพี่เลี้ยงแสงอาทิตย์

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่พิเภกได้แนะนำพระรามให้ล่อลวง เอาแวนแก้วที่แสงอาทิตย์นำไปฝากไว้กับพระพรหม โดยให้องคตแปลงกายเป็นพี่เลี้ยง ของแสงอาทิตย์ซึ่งมีชื่อว่าพิจิตรไพรี เดินทางไปขอแวนแก้วจากพระพรหม แต่เหตุมีอยู่ว่า องคตไม่รู้จักลักษณะรูปร่างของพิจิตรไพรี ดังนั้นพระรามจึงให้พิเภกแปลงกายให้องคต ดูลักษณะรูปร่างของพิจิตรไพรี ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

ซึ่งในลักษณะนี้จะเป็นการแปลงกายโดยวิธีการใช้ไสยศาสตร์
คือใช้อธิษฐานหรือเวทมนตร์คาถาในการแปลงกายให้เป็นที่ไปตามต้องการ

1.1.1.27 ตอนหนุมานแปลงกายเป็นลิงป่า

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากพระรามทราบข่าวจากพิเภกว่า
ทำวสัษฐาสูรและวิรุญจำบังจะยกทัพออกมารบในครั้งนี้นี้จึงได้ใช้ให้หนุมานออกไปทำการ
ลวงวสัษฐาสูร เมื่อหนุมานเดินทางเหาะขึ้นมาอยู่บนก้อนเมฆ เพื่อรอให้ทัพของวสัษฐาสูร
และวิรุญจำบังยกออกมาจึงได้แปลงกายเป็นลิงป่าเพื่อสะดวกในการทำอุบาย ดังบท
พระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“บัดนั้น	วายุบุตรวุฒิไกร ใจกล้า
ครันองคตกับหมู่โยธา	ขึ้นยังเมฆาก็ยินดี
จึงขอรถวายุอภิวาทน์	พระตรีภูวนาถเรื่องศรี
หลับเนตรสำรวจอินทรีย์	ขุนกระบี่ร้ายเวทย์แปลงกายฯ

ฯ 4 คำ ฯ ตรี

ก็กลับเป็นลิงป่าพนาคร   ปรหลาดกว่าวานรทั้งหลาย
โลดโผนโจนเล่นตามสบาย   ปีนป่ายร้ายไม้ไปมาฯ

ฯ 2 คำฯ คุกวาทย์

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ค,

หน้า 180)

เมื่อพิจารณาคำประพันธ์เราจะเห็นได้ว่าวิธีการแปลงกาย
ของหนุมานในตอนนี้นั้นเป็นลักษณะวิธีการแปลงกายโดยแปลงกายด้วยตัวเองจากบท
พระราชนิพนธ์ที่ว่า

“หลับเนตรสำรวจอินทรีย์   ขุนกระบี่ร้ายเวทย์แปลงกายฯ”

ซึ่งในลักษณะนี้จะเป็นการแปลงกายโดยวิธีการใช้ไสยศาสตร์
คือใช้อธิษฐานหรือเวทมนตร์คาถาในการแปลงกายให้เป็นที่ไปตามต้องการ

1.1.1.28 ตอนหนุมานองครบสัษฐาสูร

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากหนุมานได้แปลงกายเป็นลิงป่า
แล้วนั้น หลังจากวสัษฐาสูรได้ยกทัพออกมาพบหนุมานที่แปลงกายเป็นลิงป่าแล้ว วสัษฐาสูร

พูดถึงกำลังฤทธิ์ของสัทธาสูรซึ่งสามารถเรียกอาวุธได้ โดยได้เรียกอาวุธจากเทวดา แต่ถูกองคตกับไพโรพลึงเก็บเอาไว้ได้หมด แต่พอลิงป่าเรียกอาวุธองคตก็ปล่อยอาวุธลงมาจึงเกิดการต่อสู้กันระหว่างสัทธาสูรกับลิงป่า ในที่สุดลิงป่าก็ได้แปลงกายกลับเป็นหนุมานเพื่อเข้าสู่รบกับสัทธาสูร ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“ตัวมึงมีกรแต่สองกร ไหนจะต่อฤทธิ์รอนกู่ได้
ว่าแล้วขุนกระบี่ปรีชาไว สะกดใจร้ายเวทวิทยาฯ

ฯ 2 คำ ฯ ตรี

กายใหญ่เท่าบรมพรมาน สูงตระหง่านเงื้อมง้าวเวหา
สี่พักตร์แปดกรมहिมา เข้าหักธยาอสูรีฯ

ฯ 2 คำ ฯ เชิด

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ค,

หน้า 180)

เมื่อพิจารณาคำประพันธ์เราจะเห็นได้ว่าวิธีการแปลงกายของลิงป่าหนุมานแปลงในตอนนี้นั้นเป็นลักษณะวิธีการแปลงกายโดยแปลงกายด้วยตัวเองจากบทพระราชนิพนธ์ที่ว่า

“ว่าแล้วขุนกระบี่ปรีชาไว สะกดใจร้ายเวทวิทยาฯ”

ซึ่งในลักษณะนี้จะเป็นการแปลงกายโดยวิธีการใช้ไสยศาสตร์คือใช้อธิษฐานหรือเวทมนตร์คาถาในการแปลงกายให้เป็นไปตามต้องการ

1.1.1.29 ตอนหนุมานแปลงกายเป็นชายหนุ่ม

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากวิรุญจำบังได้กำบังกายแล้ว หนีมาที่เขาอังกาสแล้วพบนางวานรินทรนางจึงได้ชี้ทางให้ไปหลบซ่อนในฟองน้ำ เมื่อหนุมานเดินทางมาถึงเขาอังกาสได้พบเจอพวกลิงป่า จึงทราบว่ามีนางวานรินทรอยู่จึงคิดอุบายแปลงกายเป็นชายหนุ่มเพื่อที่จะเข้าไปถามข่าวเรื่องวิรุญจำบังที่หนีมา ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“คิดแล้วขอรจันเหนือเกล้า ไหว้พระเป็นเจ้านาถา
ทั้งคุณสมเด็จพระจักรา ก็ร้ายเวทวิทยาแปลงกายฯ

ฯ 2 คำ ฯ ตรี

เป็นมานพน้อยทรงลักษณ์   ผิวพัคตร์พริ้มเพริศเฉิดฉาย
 ส่งศรีประเสริฐเลิศชาย   กรายกรเข้าถ้ำคีรีฯ

๗ 2 คำฯ รุขฉาย

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ค,
 หน้า 201)

เมื่อพิจารณาคำประพันธ์เราจะเห็นได้ว่าวิธีการแปลงกาย
 ของหนุมานในตอนนี้นั้นเป็นลักษณะวิธีการแปลงกายโดยแปลงกายด้วยตัวเองจากบท
 พระราชนิพนธ์ที่ว่า

“ทั้งคุณสมเด็จพระจักรา   ก็ร้ายเวทวิทยาแปลงกายฯ”
 ซึ่งในลักษณะนี้จะเป็นการแปลงกายโดยวิธีการใช้ไสยศาสตร์
 คือใช้อธิษฐานหรือเวทมนตร์คาถาในการแปลงกายให้เป็นไปตามต้องการ

1.1.1.30 ตอนหนุมานแสดงตัวว่าเป็นวานร

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากหนุมานแปลงกายเป็นชายหนุ่ม
 เพื่อเข้าหานางวานรินทร์ที่อยู่ในถ้ำแล้วนั้น ได้เจรจากันและหนุมานแปลงได้บอกนาง
 วานรินทร์ว่าตนคือหนุมานแต่นางไม่เชื่อว่าเป็นหนุมาน และไม่ยอมชี้ทางที่วิรุญจำบัง
 หนีไปหลบซ่อนอยู่ มานพแปลงจึงได้แปลงกลายกลับเป็นหนุมานตามเดิม เพื่อให้นาง
 วานรินทร์ใจอ่อนยินยอมบอกให้ทราบถึงที่ซ่อนแต่โดยดี ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“ว่าพลางขอรอภิวาหน   พระสมมภูวนาถเรื่องศรี
 ส้ารวมใจร้ายเวทอันฤทธิ   ชุนกระบี่กลับกลายกายฯ

๗ 2 คำฯ ตระ

บัดเดี๋ยก็เป็นวานร   มีเขี้ยวแก้วอรชรซ่ายขวา
 กุณฑลขนเพชรมาลา   หาวเป็นคาราเดือนตะวันฯ”

๗ 2 คำฯ คุกพาทย

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ค,
 หน้า 207)

เมื่อพิจารณาคำประพันธ์เราจะเห็นได้ว่าวิธีการแปลงกายของมานพแปลงในตอนนี้นั้นเป็นลักษณะวิธีการแปลงกายโดยแปลงกายด้วยตัวเองจากบทพระราชนิพนธ์ที่ว่า

“สำรวมใจร้ายเวทอันฤทธิ ชุนกระบี่กลับกลายกายฯ”
ซึ่งในลักษณะนี้จะเป็นการแปลงกายโดยวิธีการใช้ไสยศาสตร์คือใช้อธิษฐานหรือเวทมนตร์คาถาในการแปลงกายให้เป็นไปตามต้องการ

1.1.1.31 ตอนเทพบุตรพาลีและบริวารแปลงกายเป็นวานร

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่ทศกัณฐ์ได้ตั้งพิธีชুবหอกกบิลพัทขึ้น พวกเหล่าเทวดาจึงได้เดินทางไปเฝ้าพระอิศวรและทูลให้ทราบถึงเรื่องที่ทศกัณฐ์ทำพิธีเผารูปเทวดาและชুবหอกกบิลพัท เมื่อพระอิศวรทราบจึงใช้ให้เทพบุตรพาลีลงมาทำลายพิธีโดยการแปลงกายเป็นวานรเข้าทำลายพิธีชুবหอกกบิลพัทของทศกัณฐ์ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“ทูลถวายบังคม   พระอิศวรบรมนาถา
จึงนิมิตบิดเบือนกายา   กับฝูงเทวาพร้อมกันฯ

ฯ 2 คำ ฯ ตระ

บัดเดียวกลับเป็นพาลี   ทำที่กวัดแกว่งพระแสงขรรค์
อันเทพบริวารทั้งนั้น   เป็นวานรถือสรรพอาวุธ
แต่ละคนล้วนมีฤทธิ์รอน   แน่นนับจับซ่อนอิงอูด
ตั้งพลสมเด็จพระทรงครุฑ   เมื่อข้ามสมุทรไปลงกาฯ”

ฯ 4 คำฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ค, หน้า 258)

เมื่อพิจารณาคำประพันธ์เราจะเห็นได้ว่าวิธีการแปลงกายของเทพบุตรพาลีในตอนนี้นั้นเป็นลักษณะวิธีการแปลงกายโดยแปลงกายด้วยตัวเองจากบทพระราชนิพนธ์ที่ว่า

“จึงนิมิตบิดเบือนกายา   กับฝูงเทวาพร้อมกันฯ”

ซึ่งในลักษณะนี้จะเป็นการแปลงกายโดยวิธีการใช้ไสยศาสตร์
คือใช้อธิษฐานหรือเวทมนตร์คาถาในการแปลงกายให้เป็นที่ไปตามต้องการ

1.1.1.32 ตอนหนุมานแปลงเป็นทศกัณฐ์

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่นางมณโฑหุงน้ำทิพย์ได้สำเร็จ
แล้วมาพรมกองทัพยักษ์ตายให้ฟื้น หนุมานได้รับอาสาทำลายพิธิหุงน้ำทิพย์ของนางมณโฑ
โดยที่หนุมานได้แปลงกายเป็นทศกัณฐ์เข้าไปหานางมณโฑ เพื่อให้นางคิดว่าการศึก
สำเร็จแล้วนางจึงได้หยุดทำพิธิ แล้วเข้าไปพักผ่อนในตำหนักและร่วมรักกับทศกัณฐ์แปลง
จึงทำให้ไม่สามารถที่จะหุงน้ำทิพย์ได้อีกเพราะตามตำราแล้วผู้ที่หุงน้ำทิพย์ห้ามมีสามมี
ถึงสามคน ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“บัดนั้น	ฝ่ายสองทหารชาญสมร
ทั้งหมู่โยธาพลากร	สโมสรขึ้นชมยินดี
ต่างตนบนิวอภิวาหน์	พระจอมไกรลาสคีรีศรี
สำรวมใจร้ายเวทอันฤทธิ	กระบี่นิมิตกายฯ

ฯ 2 คำ ฯ ตรี

นิลนทกกลายเป็นคชสาร	สูงตระหง่านเงื่อมง่าเวหา
อันชมพูพานผู้ศักดิ์	เป็นการุณราชฤทธิไกร
บรรดาวานรทั้งหลาย	แปลงกายเป็นอสูรน้อยใหญ่
ถือเครื่องแห่แหนแน่นไป	เหมือนกับทัพชัยทศกัณฐ์ฯ

ฯ 4 คำฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ค,
หน้า 334)

เมื่อพิจารณาคำประพันธ์เราจะเห็นได้ว่าวิธีการแปลงกาย
ของหนุมาน, นิลนท, ชมพูพานในตอนนี้นั้นเป็นลักษณะวิธีการแปลงกายโดยแปลงกาย
ด้วยตัวเองจากบทพระราชนิพนธ์ที่ว่า

“สำรวมใจร้ายเวทอันฤทธิ   กระบี่นิมิตกายฯ”

ซึ่งในลักษณะนี้จะเป็นการแปลงกายโดยวิธีการใช้ไสยศาสตร์
คือใช้อธิษฐานหรือเวทมนตร์คาถาในการแปลงกายให้เป็นที่ไปตามต้องการ

1.1.1.33 ตอนทศกัณฐ์แปลงเป็นพระอินทร์

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่หลังจากที่ทศกัณฐ์ได้เสี้ยวหนุมานแล้ว ได้ยกทัพกลับเข้าเมืองและเล่าเรื่องที่เสี้ยวหนุมานให้นางมณโฑฟัง แล้วได้แปลงกายเป็นพระอินทร์สั่งเสียนางมณโฑและนางกาลอัคคีก่อนที่จะยกทัพออกมารบกับพระราม เป็นครั้งสุดท้ายและต้องตายด้วยศรของพระรามในการยกทัพครั้งนี้ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“เมื่อนั้น	ฝ่ายท้าวทศพัศตร์ยักษี
ครั้นเสร็จซึ่งจัดโยธี	อสุรีถวิลจินดา
ตัวกูเป็นวงศ์พรหมเมศ	เลื่องชื่อลือเดชทุกทิสา
วันนี้จะสิ้นชีวา	จะให้เกียรตินั้นปรากฏไว้
ตราบเท่ากัลปป่าฟ้าดิน	สิ้นทั้งสามภพสมสมัย
คิดแล้วร้ายเวทเกรียงไกร	สำรวมใจนิมิตอินทรีย์ฯ

ฯ 6 คำ ฯ ตรี

บัดเดี๋ยวก็กลับกลายเพศ	เป็นท้าวตรีเนตรเรื่องศรี
ทรงโฉมประโลมโลกีย์	ใครเห็นเป็นที่จำเริญนัก
ผิวผ่องฟุ้งพิศมุดผาด	งามวิลาสล้ำเลิศในไตรจักร
กรายกรอ่อนแอ้นพริ้มพัศตร์	พญาอัษมาสงขลธารฯ

ฯ 4 คำ ฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ค, หน้า 418)

เมื่อพิจารณาคำประพันธ์เราจะเห็นได้ว่าวิธีการแปลงกายของทศกัณฐ์ในตอนนี้นั้นเป็นลักษณะวิธีการแปลงกายโดยแปลงกายด้วยตัวเองจากบทพระราชนิพนธ์ที่ว่า

“คิดแล้วร้ายเวทเกรียงไกร   สำรวมใจนิมิตอินทรีย์ฯ”
ซึ่งในลักษณะนี้จะเป็นการแปลงกายโดยวิธีการใช้ไสยศาสตร์

คือใช้อธิษฐานหรือเวทมนตร์คาถาในการแปลงกายให้เป็นไปตามต้องการ

1.1.1.34 ตอนหนุมานแปลงกายเป็นกระบือตกหล่ม

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่พระรามได้ใช้ให้หนุมานเดินทาง
ไปมาบรรลัยกัลป์ หนุมานได้คิดอุบายแปลงกายเป็นกระบือตกหล่มอยู่เพื่อรอบรรลัยกัลป์
เดินทางผ่านมา เมื่อบรรลัยกัลป์เดินทางผ่านมาเห็นเข้าจึงได้ซักถามจนเกิดความสงสาร
กระบือ จึงได้คิดเข้าช่วยแต่ไม่สามารถช่วยได้เพราะฤทธิ์ของหนุมาน ดังบทพระราชนิพนธ์
ต่อไปนี้

“คิดพลางพอแลไปเห็นบึง แห่งหนึ่งริมทางกว้างใหญ่
ยอกรไหว้เจ้าภพไตร ตำรวมใจร้ายเวทอันศักดิ์ดาฯ

๑ 2 คำ ๑ ตระ

เดชะพระมนต์เชี่ยวชาญ ก็บันดาลกลายเป็นมहिงสา
ตกหล่มจมอยู่ทั้งกายา ตั้งตาคอยคู่อสุรี

๑ 2 คำฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ค,

หน้า 510)

เมื่อพิจารณาคำประพันธ์เราจะเห็นได้ว่าวิธีการแปลงกาย
ของหนุมานในตอนนี้นั้นเป็นลักษณะวิธีการแปลงกายโดยแปลงกายด้วยตัวเองจากบท
พระราชนิพนธ์ที่ว่า

“ยอกรไหว้เจ้าภพไตร ตำรวมใจร้ายเวทอันศักดิ์ดาฯ”

ซึ่งในลักษณะนี้จะเป็นการแปลงกายโดยวิธีการใช้ไสยศาสตร์
คือใช้อธิษฐานหรือเวทมนตร์คาถาในการแปลงกายให้เป็นไปตามต้องการ

1.1.1.35 ตอนนิลพัทนิมิตกาย

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่พระรามได้ทราบข่าวเมืองลงกา
ว่า ทศพินกอสึกขึ้นจึงได้ใช้พระพรตและพระสัตรุดยกทัพไปปราบทศพินที่เมืองลงกา
ในระหว่างที่เดินทางอยู่นั้นต้องข้ามแม่น้ำใหญ่ นิลพัทจึงได้รับอาสาแปลงกายเป็นถนน
เพื่อใช้ข้ามแม่น้ำ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“ครั้นถึงซึ่งฝั่งพระสมุทร หยุดอยู่ที่แนวถนนใหญ่
ประนมกรร่ายเวทอันเกรียงไกร สะกดใจนิมิตอินทรีย์ฯ

๑ 2 คำ ๑ ตระ

ด้วยเดชะพระทัยอันเชี่ยวชาญ ก็บันดาลกายกระบี่สร
สูงใหญ่กว่าพระเมรุคีรี ทอดขวางชลธีตลอดมาฯ”

๑ 2 คำ ๑

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ง,
หน้า 35)

เมื่อพิจารณาคำประพันธ์เราจะเห็นได้ว่าวิธีการแปลงกาย
ของนิลพัทในตอนนี้นั้นเป็นลักษณะวิธีการแปลงกายโดยแปลงกายด้วยตัวเองจากบท
พระราชนิพนธ์ที่ว่า

“ประนมกรร่ายเวทอันเกรียงไกร สะกดใจนิมิตอินทรีย์ฯ”
ซึ่งในลักษณะนี้จะเป็นการแปลงกายโดยวิธีการใช้ไสยศาสตร์
คือใช้อิทธิฤทธิ์หรือเวทมนตร์คาถาในการแปลงกายให้เป็นไปตามต้องการ

1.1.1.36 ตอนพระยาอนุชิตแปลงเป็นพญาครุฑ

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่พระยาอนุชิตรบกับมัจฉานตาย
จึงได้เหาะไปดำเนินต่อไป พบเข้ากับยักษ์ที่ชื่อกาลสูรกำลังนั่งท่องคาถาเรียกพวคนาคมา
เมื่อพระยาอนุชิตเห็นดังนั้นจึงได้แปลงกายเป็นพญาครุฑเพื่อที่จะจับจิกนาค ดังบท
พระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“ครั้นถึงจึงเห็นนายด่าน อันชื่อกาลสูรทหารใหญ่
นั่งอ่านพระเวทย์อันเกรียงไกร เรียกหมู่นาคให้ขึ้นมา
เลิกฟังกานพ่นพาเป็นควัน น้ำกรดไหลหลังฉานฉ่า
เสียงสนั่นครันครัน โกลา เมฆามีคมนอนธการ
โยธาส่วนถืออาวุธ สิบแปดโกฏิฤทธิรุกธกล้าหาญ
ขุนกระบี่ผู้ปรีชาชาญ ก็อ่านเวทนิมิตอินทรีย์ฯ

๑ 6 คำ ๑ ตระ

ด้วยเดชะพระมนต์อันเพริศแพรว GRAY เป็นครุฑราชปักยี่
 บินฉาบฉวยด้วยฤทธิ จักจับนาคีเป็นโกลา”

๑ 2 คำฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ง,
 หน้า 77)

เมื่อพิจารณาคำประพันธ์เราจะเห็นได้ว่าวิธีการแปลงกาย
 ของพระยานุชิตในตอนนี้นั้นเป็นลักษณะวิธีการแปลงกายโดยแปลงกายด้วยตัวเองจาก
 บทพระราชนิพนธ์ที่ว่า

“ขุนกระบี่ผู้ปรีชาชาญ ก้อ่านเวทนิมิตอินทรีย์ฯ”

ซึ่งในลักษณะนี้จะเป็นการแปลงกายโดยวิธีการใช้ไสยศาสตร์
 คือใช้อธิษฐานหรือเวทมนตร์คาถาในการแปลงกายให้เป็นไปตามต้องการ

1.1.1.37 ตอนนิลพัทแปลงกายลวงท้าวไวยตาล

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่นิลพัท และอสุรผัดไปล้างพิษขุม
 กระบองตาลของท้าวไวยตาลได้สำเร็จ ทำให้ท้าวไวยตาลยกทัพมาแก้แค้น นิลพัทจึงคิด
 อุบายแปลงกายเป็นยักษ์เพื่อทำเป็นเจ็บป่วยหิวโหยหนีมา เพื่อล่อลวงให้ท้าวไวยตาลเชื่อ
 และยอมให้ขึ้นหลังราชรถไปด้วย ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“ว่าแล้วก็อ่านพระเวท แปลงเพศเป็นรูปยักษ์
 อสุรผัดผู้มีปรีชา ก็ร้ายมนต์บังตาพลากรฯ”

๑ 2 คำ ๑ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐ ๑๐๑ ๑๐๒ ๑๐๓ ๑๐๔ ๑๐๕ ๑๐๖ ๑๐๗ ๑๐๘ ๑๐๙ ๑๑๐ ๑๑๑ ๑๑๒ ๑๑๓ ๑๑๔ ๑๑๕ ๑๑๖ ๑๑๗ ๑๑๘ ๑๑๙ ๑๒๐ ๑๒๑ ๑๒๒ ๑๒๓ ๑๒๔ ๑๒๕ ๑๒๖ ๑๒๗ ๑๒๘ ๑๒๙ ๑๓๐ ๑๓๑ ๑๓๒ ๑๓๓ ๑๓๔ ๑๓๕ ๑๓๖ ๑๓๗ ๑๓๘ ๑๓๙ ๑๔๐ ๑๔๑ ๑๔๒ ๑๔๓ ๑๔๔ ๑๔๕ ๑๔๖ ๑๔๗ ๑๔๘ ๑๔๙ ๑๕๐ ๑๕๑ ๑๕๒ ๑๕๓ ๑๕๔ ๑๕๕ ๑๕๖ ๑๕๗ ๑๕๘ ๑๕๙ ๑๖๐ ๑๖๑ ๑๖๒ ๑๖๓ ๑๖๔ ๑๖๕ ๑๖๖ ๑๖๗ ๑๖๘ ๑๖๙ ๑๗๐ ๑๗๑ ๑๗๒ ๑๗๓ ๑๗๔ ๑๗๕ ๑๗๖ ๑๗๗ ๑๗๘ ๑๗๙ ๑๘๐ ๑๘๑ ๑๘๒ ๑๘๓ ๑๘๔ ๑๘๕ ๑๘๖ ๑๘๗ ๑๘๘ ๑๘๙ ๑๙๐ ๑๙๑ ๑๙๒ ๑๙๓ ๑๙๔ ๑๙๕ ๑๙๖ ๑๙๗ ๑๙๘ ๑๙๙ ๒๐๐ ๒๐๑ ๒๐๒ ๒๐๓ ๒๐๔ ๒๐๕ ๒๐๖ ๒๐๗ ๒๐๘ ๒๐๙ ๒๑๐ ๒๑๑ ๒๑๒ ๒๑๓ ๒๑๔ ๒๑๕ ๒๑๖ ๒๑๗ ๒๑๘ ๒๑๙ ๒๒๐ ๒๒๑ ๒๒๒ ๒๒๓ ๒๒๔ ๒๒๕ ๒๒๖ ๒๒๗ ๒๒๘ ๒๒๙ ๒๓๐ ๒๓๑ ๒๓๒ ๒๓๓ ๒๓๔ ๒๓๕ ๒๓๖ ๒๓๗ ๒๓๘ ๒๓๙ ๒๔๐ ๒๔๑ ๒๔๒ ๒๔๓ ๒๔๔ ๒๔๕ ๒๔๖ ๒๔๗ ๒๔๘ ๒๔๙ ๒๕๐ ๒๕๑ ๒๕๒ ๒๕๓ ๒๕๔ ๒๕๕ ๒๕๖ ๒๕๗ ๒๕๘ ๒๕๙ ๒๖๐ ๒๖๑ ๒๖๒ ๒๖๓ ๒๖๔ ๒๖๕ ๒๖๖ ๒๖๗ ๒๖๘ ๒๖๙ ๒๗๐ ๒๗๑ ๒๗๒ ๒๗๓ ๒๗๔ ๒๗๕ ๒๗๖ ๒๗๗ ๒๗๘ ๒๗๙ ๒๘๐ ๒๘๑ ๒๘๒ ๒๘๓ ๒๘๔ ๒๘๕ ๒๘๖ ๒๘๗ ๒๘๘ ๒๘๙ ๒๙๐ ๒๙๑ ๒๙๒ ๒๙๓ ๒๙๔ ๒๙๕ ๒๙๖ ๒๙๗ ๒๙๘ ๒๙๙ ๓๐๐ ๓๐๑ ๓๐๒ ๓๐๓ ๓๐๔ ๓๐๕ ๓๐๖ ๓๐๗ ๓๐๘ ๓๐๙ ๓๑๐ ๓๑๑ ๓๑๒ ๓๑๓ ๓๑๔ ๓๑๕ ๓๑๖ ๓๑๗ ๓๑๘ ๓๑๙ ๓๒๐ ๓๒๑ ๓๒๒ ๓๒๓ ๓๒๔ ๓๒๕ ๓๒๖ ๓๒๗ ๓๒๘ ๓๒๙ ๓๓๐ ๓๓๑ ๓๓๒ ๓๓๓ ๓๓๔ ๓๓๕ ๓๓๖ ๓๓๗ ๓๓๘ ๓๓๙ ๓๔๐ ๓๔๑ ๓๔๒ ๓๔๓ ๓๔๔ ๓๔๕ ๓๔๖ ๓๔๗ ๓๔๘ ๓๔๙ ๓๕๐ ๓๕๑ ๓๕๒ ๓๕๓ ๓๕๔ ๓๕๕ ๓๕๖ ๓๕๗ ๓๕๘ ๓๕๙ ๓๖๐ ๓๖๑ ๓๖๒ ๓๖๓ ๓๖๔ ๓๖๕ ๓๖๖ ๓๖๗ ๓๖๘ ๓๖๙ ๓๗๐ ๓๗๑ ๓๗๒ ๓๗๓ ๓๗๔ ๓๗๕ ๓๗๖ ๓๗๗ ๓๗๘ ๓๗๙ ๓๘๐ ๓๘๑ ๓๘๒ ๓๘๓ ๓๘๔ ๓๘๕ ๓๘๖ ๓๘๗ ๓๘๘ ๓๘๙ ๓๙๐ ๓๙๑ ๓๙๒ ๓๙๓ ๓๙๔ ๓๙๕ ๓๙๖ ๓๙๗ ๓๙๘ ๓๙๙ ๔๐๐ ๔๐๑ ๔๐๒ ๔๐๓ ๔๐๔ ๔๐๕ ๔๐๖ ๔๐๗ ๔๐๘ ๔๐๙ ๔๑๐ ๔๑๑ ๔๑๒ ๔๑๓ ๔๑๔ ๔๑๕ ๔๑๖ ๔๑๗ ๔๑๘ ๔๑๙ ๔๒๐ ๔๒๑ ๔๒๒ ๔๒๓ ๔๒๔ ๔๒๕ ๔๒๖ ๔๒๗ ๔๒๘ ๔๒๙ ๔๓๐ ๔๓๑ ๔๓๒ ๔๓๓ ๔๓๔ ๔๓๕ ๔๓๖ ๔๓๗ ๔๓๘ ๔๓๙ ๔๔๐ ๔๔๑ ๔๔๒ ๔๔๓ ๔๔๔ ๔๔๕ ๔๔๖ ๔๔๗ ๔๔๘ ๔๔๙ ๔๕๐ ๔๕๑ ๔๕๒ ๔๕๓ ๔๕๔ ๔๕๕ ๔๕๖ ๔๕๗ ๔๕๘ ๔๕๙ ๔๖๐ ๔๖๑ ๔๖๒ ๔๖๓ ๔๖๔ ๔๖๕ ๔๖๖ ๔๖๗ ๔๖๘ ๔๖๙ ๔๗๐ ๔๗๑ ๔๗๒ ๔๗๓ ๔๗๔ ๔๗๕ ๔๗๖ ๔๗๗ ๔๗๘ ๔๗๙ ๔๘๐ ๔๘๑ ๔๘๒ ๔๘๓ ๔๘๔ ๔๘๕ ๔๘๖ ๔๘๗ ๔๘๘ ๔๘๙ ๔๙๐ ๔๙๑ ๔๙๒ ๔๙๓ ๔๙๔ ๔๙๕ ๔๙๖ ๔๙๗ ๔๙๘ ๔๙๙ ๕๐๐ ๕๐๑ ๕๐๒ ๕๐๓ ๕๐๔ ๕๐๕ ๕๐๖ ๕๐๗ ๕๐๘ ๕๐๙ ๕๑๐ ๕๑๑ ๕๑๒ ๕๑๓ ๕๑๔ ๕๑๕ ๕๑๖ ๕๑๗ ๕๑๘ ๕๑๙ ๕๒๐ ๕๒๑ ๕๒๒ ๕๒๓ ๕๒๔ ๕๒๕ ๕๒๖ ๕๒๗ ๕๒๘ ๕๒๙ ๕๓๐ ๕๓๑ ๕๓๒ ๕๓๓ ๕๓๔ ๕๓๕ ๕๓๖ ๕๓๗ ๕๓๘ ๕๓๙ ๕๔๐ ๕๔๑ ๕๔๒ ๕๔๓ ๕๔๔ ๕๔๕ ๕๔๖ ๕๔๗ ๕๔๘ ๕๔๙ ๕๕๐ ๕๕๑ ๕๕๒ ๕๕๓ ๕๕๔ ๕๕๕ ๕๕๖ ๕๕๗ ๕๕๘ ๕๕๙ ๕๖๐ ๕๖๑ ๕๖๒ ๕๖๓ ๕๖๔ ๕๖๕ ๕๖๖ ๕๖๗ ๕๖๘ ๕๖๙ ๕๗๐ ๕๗๑ ๕๗๒ ๕๗๓ ๕๗๔ ๕๗๕ ๕๗๖ ๕๗๗ ๕๗๘ ๕๗๙ ๕๘๐ ๕๘๑ ๕๘๒ ๕๘๓ ๕๘๔ ๕๘๕ ๕๘๖ ๕๘๗ ๕๘๘ ๕๘๙ ๕๙๐ ๕๙๑ ๕๙๒ ๕๙๓ ๕๙๔ ๕๙๕ ๕๙๖ ๕๙๗ ๕๙๘ ๕๙๙ ๖๐๐ ๖๐๑ ๖๐๒ ๖๐๓ ๖๐๔ ๖๐๕ ๖๐๖ ๖๐๗ ๖๐๘ ๖๐๙ ๖๑๐ ๖๑๑ ๖๑๒ ๖๑๓ ๖๑๔ ๖๑๕ ๖๑๖ ๖๑๗ ๖๑๘ ๖๑๙ ๖๒๐ ๖๒๑ ๖๒๒ ๖๒๓ ๖๒๔ ๖๒๕ ๖๒๖ ๖๒๗ ๖๒๘ ๖๒๙ ๖๓๐ ๖๓๑ ๖๓๒ ๖๓๓ ๖๓๔ ๖๓๕ ๖๓๖ ๖๓๗ ๖๓๘ ๖๓๙ ๖๔๐ ๖๔๑ ๖๔๒ ๖๔๓ ๖๔๔ ๖๔๕ ๖๔๖ ๖๔๗ ๖๔๘ ๖๔๙ ๖๕๐ ๖๕๑ ๖๕๒ ๖๕๓ ๖๕๔ ๖๕๕ ๖๕๖ ๖๕๗ ๖๕๘ ๖๕๙ ๖๖๐ ๖๖๑ ๖๖๒ ๖๖๓ ๖๖๔ ๖๖๕ ๖๖๖ ๖๖๗ ๖๖๘ ๖๖๙ ๖๗๐ ๖๗๑ ๖๗๒ ๖๗๓ ๖๗๔ ๖๗๕ ๖๗๖ ๖๗๗ ๖๗๘ ๖๗๙ ๖๘๐ ๖๘๑ ๖๘๒ ๖๘๓ ๖๘๔ ๖๘๕ ๖๘๖ ๖๘๗ ๖๘๘ ๖๘๙ ๖๙๐ ๖๙๑ ๖๙๒ ๖๙๓ ๖๙๔ ๖๙๕ ๖๙๖ ๖๙๗ ๖๙๘ ๖๙๙ ๗๐๐ ๗๐๑ ๗๐๒ ๗๐๓ ๗๐๔ ๗๐๕ ๗๐๖ ๗๐๗ ๗๐๘ ๗๐๙ ๗๑๐ ๗๑๑ ๗๑๒ ๗๑๓ ๗๑๔ ๗๑๕ ๗๑๖ ๗๑๗ ๗๑๘ ๗๑๙ ๗๒๐ ๗๒๑ ๗๒๒ ๗๒๓ ๗๒๔ ๗๒๕ ๗๒๖ ๗๒๗ ๗๒๘ ๗๒๙ ๗๓๐ ๗๓๑ ๗๓๒ ๗๓๓ ๗๓๔ ๗๓๕ ๗๓๖ ๗๓๗ ๗๓๘ ๗๓๙ ๗๔๐ ๗๔๑ ๗๔๒ ๗๔๓ ๗๔๔ ๗๔๕ ๗๔๖ ๗๔๗ ๗๔๘ ๗๔๙ ๗๕๐ ๗๕๑ ๗๕๒ ๗๕๓ ๗๕๔ ๗๕๕ ๗๕๖ ๗๕๗ ๗๕๘ ๗๕๙ ๗๖๐ ๗๖๑ ๗๖๒ ๗๖๓ ๗๖๔ ๗๖๕ ๗๖๖ ๗๖๗ ๗๖๘ ๗๖๙ ๗๗๐ ๗๗๑ ๗๗๒ ๗๗๓ ๗๗๔ ๗๗๕ ๗๗๖ ๗๗๗ ๗๗๘ ๗๗๙ ๗๘๐ ๗๘๑ ๗๘๒ ๗๘๓ ๗๘๔ ๗๘๕ ๗๘๖ ๗๘๗ ๗๘๘ ๗๘๙ ๗๙๐ ๗๙๑ ๗๙๒ ๗๙๓ ๗๙๔ ๗๙๕ ๗๙๖ ๗๙๗ ๗๙๘ ๗๙๙ ๘๐๐ ๘๐๑ ๘๐๒ ๘๐๓ ๘๐๔ ๘๐๕ ๘๐๖ ๘๐๗ ๘๐๘ ๘๐๙ ๘๑๐ ๘๑๑ ๘๑๒ ๘๑๓ ๘๑๔ ๘๑๕ ๘๑๖ ๘๑๗ ๘๑๘ ๘๑๙ ๘๒๐ ๘๒๑ ๘๒๒ ๘๒๓ ๘๒๔ ๘๒๕ ๘๒๖ ๘๒๗ ๘๒๘ ๘๒๙ ๘๓๐ ๘๓๑ ๘๓๒ ๘๓๓ ๘๓๔ ๘๓๕ ๘๓๖ ๘๓๗ ๘๓๘ ๘๓๙ ๘๔๐ ๘๔๑ ๘๔๒ ๘๔๓ ๘๔๔ ๘๔๕ ๘๔๖ ๘๔๗ ๘๔๘ ๘๔๙ ๘๕๐ ๘๕๑ ๘๕๒ ๘๕๓ ๘๕๔ ๘๕๕ ๘๕๖ ๘๕๗ ๘๕๘ ๘๕๙ ๘๖๐ ๘๖๑ ๘๖๒ ๘๖๓ ๘๖๔ ๘๖๕ ๘๖๖ ๘๖๗ ๘๖๘ ๘๖๙ ๘๗๐ ๘๗๑ ๘๗๒ ๘๗๓ ๘๗๔ ๘๗๕ ๘๗๖ ๘๗๗ ๘๗๘ ๘๗๙ ๘๘๐ ๘๘๑ ๘๘๒ ๘๘๓ ๘๘๔ ๘๘๕ ๘๘๖ ๘๘๗ ๘๘๘ ๘๘๙ ๘๙๐ ๘๙๑ ๘๙๒ ๘๙๓ ๘๙๔ ๘๙๕ ๘๙๖ ๘๙๗ ๘๙๘ ๘๙๙ ๙๐๐ ๙๐๑ ๙๐๒ ๙๐๓ ๙๐๔ ๙๐๕ ๙๐๖ ๙๐๗ ๙๐๘ ๙๐๙ ๙๑๐ ๙๑๑ ๙๑๒ ๙๑๓ ๙๑๔ ๙๑๕ ๙๑๖ ๙๑๗ ๙๑๘ ๙๑๙ ๙๒๐ ๙๒๑ ๙๒๒ ๙๒๓ ๙๒๔ ๙๒๕ ๙๒๖ ๙๒๗ ๙๒๘ ๙๒๙ ๙๓๐ ๙๓๑ ๙๓๒ ๙๓๓ ๙๓๔ ๙๓๕ ๙๓๖ ๙๓๗ ๙๓๘ ๙๓๙ ๙๔๐ ๙๔๑ ๙๔๒ ๙๔๓ ๙๔๔ ๙๔๕ ๙๔๖ ๙๔๗ ๙๔๘ ๙๔๙ ๙๕๐ ๙๕๑ ๙๕๒ ๙๕๓ ๙๕๔ ๙๕๕ ๙๕๖ ๙๕๗ ๙๕๘ ๙๕๙ ๙๖๐ ๙๖๑ ๙๖๒ ๙๖๓ ๙๖๔ ๙๖๕ ๙๖๖ ๙๖๗ ๙๖๘ ๙๖๙ ๙๗๐ ๙๗๑ ๙๗๒ ๙๗๓ ๙๗๔ ๙๗๕ ๙๗๖ ๙๗๗ ๙๗๘ ๙๗๙ ๙๘๐ ๙๘๑ ๙๘๒ ๙๘๓ ๙๘๔ ๙๘๕ ๙๘๖ ๙๘๗ ๙๘๘ ๙๘๙ ๙๙๐ ๙๙๑ ๙๙๒ ๙๙๓ ๙๙๔ ๙๙๕ ๙๙๖ ๙๙๗ ๙๙๘ ๙๙๙ ๑๐๐๐

กรันเสร็จจึงลูกระกาล เดินผ่านจากเนินสิงขร
 นั่งอยู่ริมทางพนาดร ทำทุกข์ร้อนหิวหอบบอบนัก”

๑ 2 คำฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ง,
 หน้า 77)

เมื่อพิจารณาคำประพันธ์เราจะเห็นได้ว่าวิธีการแปลงกาย
 ของนิลพัทในตอนนี้นั้นเป็นลักษณะวิธีการแปลงกายโดยแปลงกายด้วยตัวเองจากบท
 พระราชนิพนธ์ที่ว่า

อยู่แล้วจึงคิดที่จะทำให้นางสีดากับพระรามแตกกัน จึงคิดอุบายแปลงกายเป็นนางกำนัล
เข้าไปลวงนางสีดาให้ว่าครูปทศกัณฐ์ให้ดู เมื่อนางสีดาว่าครูปเสร็จนางอศูรีปัสจาก็ได้เข้าไป
ไปอยู่ในรูปนั้น ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“ครั้นถึงซึ่งฝั่งชลธาร   นางมารแฝงพุ่มพฤกษา
จึงร้ายพระเวทอันศักดิ์   นิमितกายาทันทีฯ

๑ 2 คำ ๑ ตระ

บัดเคียวเพศยักษ์ก็ศูนย์หาย   กลายเป็นนางมนุษย์สาวศรี
กรายกรอย่างเอื้องจระลี   ไปยังที่สร้งนางทราวม้วย”

๑ 2 คำ ๑ เพลง

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ง,
หน้า 327)

เมื่อพิจารณาคำประพันธ์เราจะเห็นได้ว่าวิธีการแปลงกาย
ของนางอศูรีในตอนนี้นั้นเป็นลักษณะวิธีการแปลงกายโดยแปลงกายด้วยตัวเองจากบท
พระราชนิพนธ์ที่ว่า

“จึงร้ายพระเวทอันศักดิ์   นิमितกายาทันทีฯ”

ซึ่งในลักษณะนี้จะเป็นการแปลงกายโดยวิธีการใช้ไสยศาสตร์
คือใช้อิทธิฤทธิ์หรือเวทมนตร์คาถาในการแปลงกายให้เป็นที่ไปตามต้องการ

1.1.1.40 ตอนพระอินทร์ช่วยนางสีดาให้ไปอยู่กับฤๅษีวัชรมฤค

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่พระลักษมณ์ได้พานางสีดาไป
ประหารที่โนป่า แต่ได้ปล่อยนางสีดาไปแล้วนั้น พระอินทร์บังเกิดความสงสารนางสีดา
จึงได้แปลงกายเป็นควายลงมahanางสีดา แล้วพานางสีดาไปอยู่กับฤๅษีวัชรมฤค ดังบท
พระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“เมื่อนั้น   องค์ท้าวสหสัณห์เรื่องศรี
ครั้นพระลักษมณ์กลับไปธานี   จึงนิमितอินทรีย์ด้วยศักดิ์

๑ 2 คำ ๑ ตระ

บัดนี้ขลุ่ยกลับเป็นมหิงส์ งามยิ่งกว่าฝูงที่ในป่า
ยกหูชูหางวางมา ยังนางสีดาบังอร”

๑ 2 คำ๑ เพลง

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ง,
หน้า 347)

เมื่อพิจารณาคำประพันธ์เราจะเห็นได้ว่าวิธีการแปลงกาย
ของพระอินทร์ในตอนนี้นั้นเป็นลักษณะวิธีการแปลงกายโดยแปลงกายด้วยตัวเองจาก
บทพระราชนิพนธ์ที่ว่า

“ครั้นพระลักษณกลับไปธานี จึงนิมิตอินทรีย์ด้วยศักดาฯ”
ซึ่งในลักษณะนี้จะเป็นการแปลงกายโดยวิธีการใช้ไสยศาสตร์
คือใช้อธิษฐานหรือเวทมนตร์คาถาในการแปลงกายให้เป็นไปได้ตามต้องการ

1.1.1.41 ตอนพระอินทร์สั่งนางรัมภาให้มาช่วยพระลพ

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่พระลพโดนจับตัวไว้ได้ในกรุง-
อโยธยา พระอินทร์ก็ได้สั่งให้นางรัมภามาช่วยโดยการแปลงกายเป็นนางกำนัลมีหน้าที่
ตักน้ำให้คนที่ถูกจองจำในกรุงอโยธยาไว้ใช้ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“เลื่อนลอยมาการอากาศ หมายถึงมารอชุกราชฐาน
ครั้นถึงฟ้างพื้นพสุธาร นงคราญจำแลงแปลงกาย

๑ 2 คำ ๑ ตรี

เหมือนนางมนุษย์เน่งน้อย เข้มช้อยพริ้งเพริศเฉิดฉาย
กระเดียดหมอน้ำนาคกราย ป้ายพัคตร์มาตามมรรคา”

๑ 2 คำ๑ ชูบ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ง,
หน้า 407)

เมื่อพิจารณาคำประพันธ์เราจะเห็นได้ว่าวิธีการแปลงกาย
ของนางรัมภาในตอนนี้นั้นเป็นลักษณะวิธีการแปลงกายโดยแปลงกายด้วยตัวเองจากบท
พระราชนิพนธ์ที่ว่า

“ครั้นถึงฟ้างพื้นพสุธาร   นงคราญจำแลงแปลงกาย”
ซึ่งในลักษณะนี้จะเป็นการแปลงกายโดยวิธีการใช้ไสยศาสตร์

คือใช้อธิฤทธิ์หรือเวทมนตร์คาถาในการแปลงกายให้เป็นที่ไปตามต้องการ

1.2 วิธีการแปลงกายโดยมีผู้อื่นแปลงกายให้

1.2.1 วิธีการแปลงกายโดยใช้ไสยศาสตร์ ปรากฏอยู่ 1 เหตุการณ์คือ

1.2.1.1 ตอนพระฤๅษีชুবนางกบแล้วให้นามว่านางมณโฑ

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่นางนาคได้สมสู่กับบึงดิน แล้วพระฤๅษีเห็นเข้าทำให้นางนาคเกิดความอับอายแล้วแทรกแผ่นดินหนีกลับไปพิภพนาค แล้วนางนาคมาคิดว่าถ้าความรู้ถึงพระบิดาของนางอาจทำให้นางต้องอาญาได้ จึงคิดที่จะกำจัดพระฤๅษีโดยการพ่นพิษใส่ไว้ในน้ำนมที่พระฤๅษีต้องฉัน แต่ระหว่างที่นางนาคได้พ่นพิษใส่ในน้ำนมนั้นนางกบมาเห็นเข้าคิดจะช่วยเหลือพระฤๅษี ไม่ให้ถึงแก่ความตายจึงได้กินน้ำนมนั้นเสียเอง ทำให้นางกบตาย เมื่อพระฤๅษีเห็นนางกบตายก็ได้ชุบชีวิตขึ้นมาถามความ จึงทราบว่าเป็นเพราะนางนาคมาพ่นพิษไว้คิดจะฆ่า จึงเห็นความดีของนางกบคิดจะชุบจากกบให้เป็นนางมนุษย์ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“ว่าแล้วตั้งกู่ณฑ์พิธี   อาหุติเพลิงแรงแสงกล้า
สี่เหลียงเรื่องโรจน์โชติฟ้า   พระคาบสเข้านั่งทั้งสี่ทิศ
โอมอ่านคาถามหาเวท   อันวิเศษสำหรับกะลากิจ
เอากบใส่กองเพลิงขวลิต   แล้วชุบด้วยฤทธิ์พระนักรัชมณ์ฯ

ฯ 10 คำ ฯ ตรี

เดชะพระเวทสิทธิศักดิ์   พระวิษณุรักษ์รังสรรค์
เกิดเป็นกัลยาวิลาวัณย์   งามวิจิตรพิศพรรณขวัญตา”

ฯ 2 คำ ฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ก,

หน้า 98)

เมื่อพิจารณาคำประพันธ์เราจะเห็นได้ว่าวิธีการแปลงกายของนางกบในตอนนี้นั้นเป็นลักษณะวิธีการแปลงกายโดยมีผู้อื่นแปลงให้จากบทพระราชนิพนธ์ที่ว่า

“ว่าแล้วตั้งกู่ณฑ์พิธี อาหุติเพลิงแรงแสงกล้า
 สีเหลืองเรือง โรจน์โชติฟ้า พระคาบสเข้านั่งทั้งสี่ทิศ
 โอมอ่านคาถามหาเวท อันวิเศษสำหรับกะลาจ
 เอาบใส่กองเพลิงขวลิต แล้วชุบด้วยฤทธิ์พระนักรรรมย์ฯ”
 ซึ่งในลักษณะนี้จะเป็นการเปลงกายโดยวิธีการใช้ไสยศาสตร์

คือใช้อธิฤทธิ์หรือเวทมนตร์คาถาในการเปลงกายให้ผู้อื่นเป็นไปตามต้องการ

2. เรื่องไกรทอง พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จาก
 การศึกษาบทละครนอกเรื่องไกรทอง ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย สามารถ
 จัดรูปแบบของวิธีการเปลงกายที่ปรากฏอยู่ทั้งหมด 3 เหตุการณ์ ซึ่งสามารถแบ่งออกมา
 ตามวิธีการเปลงกายได้ดังต่อไปนี้

2.1 วิธีการเปลงกายด้วยตัวเอง

2.1.1 วิธีการเปลงกายโดยใช้ของวิเศษ ปรากฏอยู่ 1 เหตุการณ์ คือ

2.1.1.1 ตอนไกรทองพานางวิมาลาออกจากถ้ำ

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่ไกรทองได้พานางวิมาลาขึ้นมา
 บนบกแล้ว ได้พานางไปพักอยู่ที่ศาลา ความรู้ถึงนางตะเภาแก้วและนางตะเภาทอง
 ทั้งสองพี่น้องและสาวใช้จึงคงเดินทางมาถึงศาลาทำน้ำ ที่ไกรทองนางวิมาลาพักอยู่
 ด้วยกัน แล้วจึงได้ฟังประตูศาลาเข้าไปว่ากล่าวตบตีนางวิมาลาจนนางวิมาลาทนไม่ไหว
 จึงได้แก้แหวนที่อยู่ในช่องผมออกพร้อมกับแกะฝ้ายนัตที่ปิดศรีษะไว้ ออกกลายร่างกลับ
 เป็นจระเข้ดั้งเดิมเพื่อป้องกันมิให้สองนางเข้าทำร้ายนางได้ คังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“คิดเอยคิดพลาง	นวลนางหุนหันหมั้นไล่
ลุกขึ้นเคืองขัดสะบัดสไบ	ชี้หน้าว่าไปมิได้กลัว
เหวยอีตะเภาแก้วตะเภาทอง	พี่น้องอุบาทว์ชาติชั่ว
หฤโหดโหดเขลาแม่มัว	มึงมาเอาผิวของมึงไป
ที่นี้กอดไว้มึงอย่าวาง	มึงเข้าคนละข้างอย่าห่างได้
ผลัดกันรังรัดให้ถนัดใจ	อีหน้าไพร่สันดานมารยา
ว่าพลางนางหวนเข้าในห้อง	แก้แหวนในช่องเกศา

แล้วลอบเลิกขันตัมทันซ้า โจนจากศาลาด้วยจิตใจ

๗ 8 คำๆ เชิดนึ่ง

ครั้นลงถึงพื้นปสุธา ก็กลายเป็นกมุภาเดิบใหญ่

พาดหางวัดแว้งว่องไว เข้าไล่สองนางนารี

๗ 2 คำๆ รั้ว เชิด

(บุษบา ประภาสพงศ์, 2540ก, หน้า 48)

เมื่อพิจารณาคำประพันธ์เราจะเห็นได้ว่าวิธีการแปลงกายของ วิมาลาในตอนนี้นั้นเป็นลักษณะวิธีการแปลงกายโดยใช้ของวิเศษ จากบทพระราชนิพนธ์ที่ว่า

“ว่าพลงนางหวนเข้าในห้อง แก้วแหวนในช่องเกศา

แล้วลอบเลิกขันตัมทันซ้า โจนจากศาลาด้วยจิตใจ”

ซึ่งในลักษณะนี้จะเป็นการแปลงกายโดยวิธีการใช้ของวิเศษ

ในการแปลงกายให้เป็นที่ไปตามต้องการ

2.2 วิธีการแปลงกายโดยมีผู้อื่นแปลงกายให้

2.2.1 วิธีการแปลงกายโดยใช้ของวิเศษ ปราภฏอยู่ 2 เหตุการณ์คือ

2.2.1.1 ตอนไกรทองพานางวิมาลาออกจากถ้ำ

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่ไกรทองได้ปราบชาลวันแล้วพานางตะเกาทองกลับขึ้นไปแล้วนั้น ยังเกิดความรักในตัวนางวิมาลาจึงได้ออกอุบายบอกนางตะเกาแก้วและนางตะเกาทองว่า จะไปหาพระอาจารย์ หลังจากที่ได้เดินทางออกมาจากบ้านท่านเศรษฐี ไกรทองก็เดินทางลงมาหานางวิมาลาอย่างถ้ำแก้ว และสมสู่อยู่กับนางวิมาลาจนอยู่มาวันหนึ่งไกรทองได้ชวนนางวิมาลากลับขึ้นไปบนบก โดยที่จะใช้คาถากำกับยันต์พร้อมถอดแหวนเพชรเสกคาถาใส่ให้นางในมวยผม เพื่อที่จะไม่ให้ร่างกายของนางวิมาลาคลายร่างกลับคืนเป็นจระเข้เมื่ออยู่บนบก ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“เมื่อนั้น โลมเจ้าไกรทองพงศา

เปรมปรี่มยิ้มย่องต้องวิญญูณ ค้วยนางวิมาลาจะคลาไคล

ครั้นเห็นนางแต่งตัวสรรพเสร็จ จึงถอดแหวนเพชรที่นิ้วใส่

เสกด้วยวิทยาเรื่องซัย เอาใส่ไว้ในมวยผมกัลยา

แล้วลงยันต์เลขเสกซ้ำ   ปิดประจำท่ามกลางเกศา
 มิให้นวลนางวิมาลา   กลับคืนกายาเป็นกุมภีล
 แล้วจึงจุดเทียนระเบิดเลิศล้ำ   ออกจากถ้ำนางสาวศรี
 มาตามเปลวปล่องช่องนที   วารีแหวกกว้างเป็นทางไปฯ”
 (บุษบา ประภาสพงศ์, 2540ก, หน้า 32)

เมื่อพิจารณาคำประพันธ์เราจะเห็นได้ว่าวิธีการแปลงกาย
 ของนางวิมาลาในตอนนี้นั้นเป็นลักษณะวิธีการแปลงกายโดยมีผู้อื่นแปลงให้จากบท
 พระราชนิพนธ์ที่ว่า

“ครันเห็นนางแต่งตัวสรรพเสร็จจึงถอดแหวนเพชรที่นิ้วใส่

เสกด้วยวิทยาเรืองชัย   เอาใส่ไว้ในมวยผมกัลยา
 แล้วลงยันต์เลขเสกซ้ำ   ปิดประจำท่ามกลางเกศา
 มิให้นวลนางวิมาลา   กลับคืนกายาเป็นกุมภีล”

ซึ่งในลักษณะนี้จะเป็นการแปลงกายโดยวิธีการใช้ของวิเศษ
 ในการแปลงกายเพื่อให้ผู้อื่นเป็นไปตามต้องการ

2.2.1.2 ตอนไกรทองพานางวิมาลาออกจากถ้ำ

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากนางวิมาลาได้หนีไกรทองหลังจาก
 ที่โดนนางตะเภาแก้วนางตะเภาทองและบ่าวไพร่รุมทำร้าย จนต้องหนีกลับมาที่ถ้ำแก้วใน
 แม่น้ำใหญ่ตามเดิมนั้น ร่างที่เป็นจระเข้ของนางวิมาลา ก็กลายมาเป็นนางมนุษย์ตามเดิม
 เพราะว่าเข้ามาอยู่ในถ้ำแก้วที่เป็นถ้ำวิเศษ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“ครันถึงฝั่งคงคาก็ธำโถม   โดดโครมลงในแม่น้ำใหญ่
 โบกหางวางวายว่องไว   ตรงไปสู่ที่ถ้ำทอง

ฯ 2 คำ ๑ เชิด

รูปร่างนางกลายเป็นมนุษย์   โหมงามบริสุทธุ์ผุดผ่อง
 เดินพลางครวญคร่ำรำร้อง   เข้าไปในห้องแล้วโศกี”

ฯ 2 คำ ๑ โอด

(บุษบา ประภาสพงศ์, 2540ก, หน้า 51)

เมื่อพิจารณาคำประพันธ์เราจะเห็นได้ว่าวิธีการแปลงกายของนางวิมาลาในตอนนี้นั้นเป็นลักษณะวิธีการแปลงกายโดยมีผู้อื่นแปลงให้จากบทพระราชนิพนธ์ที่ว่า

“ครันถึงฝั่งคงคาก็ธาโถม โดคโครมลงในแม่น้ำใหญ่
โบกหางวางวายว่องไว ตรงไปสู่ที่ถ้ำทอง

๑ 2 คำ ๑ เซ็ด

รูปร่างนางกลายเป็นมนุษย์ โคมงามบริสุทธิ์ผุดผ่อง
เดินพลางครวญคร่ำรำร้อง เข้าไปในห้องแล้วโศก”
ซึ่งในลักษณะนี้จะเป็นการแปลงกายโดยวิธีการใช้ของวิเศษ

ในที่นี้คือถ้ำแก้ววิเศษที่สามารถทำให้ร่างของจระเข้กลายเป็นมนุษย์ได้เมื่ออยู่ในถ้ำ

3. เรื่องকাਵိ บทพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

จากการศึกษาบทละครนอกเรื่องকাਵိในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยสามารถจัดรูปแบบของวิธีการแปลงกายที่ปรากฏอยู่ทั้งหมด 2 เหตุการณ์ซึ่งสามารถแบ่งออกมาตามวิธีการแปลงกายได้ดังต่อไปนี้

3.1 วิธีการแปลงกายด้วยตัวเอง

3.1.1 วิธีการแปลงกายโดยใช้ไสยศาสตร์ ปรากฏอยู่ 1 เหตุการณ์คือ

3.1.1.1 ตอนท้าวสันนุราชชุบตัว

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่หลวิชัยได้มาช่วยকাਵိแล้วนั้นคิดจะเดินทางเพื่อไปช่วยนางจันท์สุคาและแก้แค้นกิน หลวิชัยจึงคิดอุบายแปลงกายเป็นคาบสแล้วเสกพระকাਵิเป็นตุ๊กตาใส่ยามไปเพื่อมิให้ใครเห็นพระকাਵิ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“พื้คิดจำแลงแปลงองค์ เป็นคาบสธุดงค์มาแต่ป่า
จะแปลงตัวเจ้าเท่าตุ๊กตา อยู่ในยามที่야จะพาไป
ว่าแล้วหลับตาตั้งสติ ตามลัทธิอาจารย์สอนให้
โอมอ่านพระเวทเรื่องชัย จำแลงแปลงได้คังจินดา

๑ 4 คำ ๑ ตรี

(บุษบา ประภาสพงศ, 2540ข, หน้า 97)

เมื่อพิจารณาคำประพันธ์เราจะเห็นได้ว่าวิธีการแปลงกายของ
 พหลวิชัยในตอนนี้นั้นเป็นลักษณะวิธีการแปลงกายด้วยตัวเองจากบทพระราชนิพนธ์ที่ว่า
 “พีคิจำแลงแปลงองค์ เป็นคาบสธุคงค์มาแต่ป่า”
 ซึ่งในลักษณะนี้จะเป็นการแปลงกายโดยวิธีการใช้ไสยศาสตร์
 คือใช้อิทธิฤทธิ์หรือเวทมนตร์คาถาในการแปลงกายให้ขึ้นไปตามต้องการ

3.2 วิธีการแปลงกายโดยมีผู้อื่นแปลงกายให้ ปรากฏอยู่ 2 เหตุการณ์คือ

3.2.1 วิธีการแปลงกายโดยใช้ไสยศาสตร์

3.2.1.1 ตอนท้าวแสนนุราชหุบตัว

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากพหลวิชัยได้มาช่วยคาวีแล้วจะเดินทาง
 เพื่อไปช่วยนางจันท์สุดาเพื่อจะแก้แค้นคืน พหลวิชัยจึงคิดออกอุบายแปลงกายเป็นคาบสแล้ว
 เสกพระคาวีเป็นตุ๊กตาใส่ยามไปเพื่อมิให้ใครเห็นพระคาวี ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“พีคิจำแลงแปลงองค์	เป็นคาบสธุคงค์มาแต่ป่า
จะแปลงตัวเจ้าเท่าตุ๊กตา	อยู่ในยามพียาจะพาไป
ว่าแล้วหลับตาตั้งสติ	ตามลัทธิอาจารย์สอนให้
โอมอ่านพระเวทเรื่องชัย	จำแลงแปลงได้ดั่งจินดา

๑ 4 คำ ๑ ตระ

(บุษบา ประภาสพงค์, 2540ข, หน้า 97)

เมื่อพิจารณาคำประพันธ์เราจะเห็นได้ว่าวิธีการแปลงกายของ
 คาวีในตอนนี้นั้นเป็นลักษณะวิธีการแปลงกายโดยมีผู้อื่นแปลงให้จากบทพระราชนิพนธ์
 ที่ว่า

“พีคิจำแลงแปลงองค์	เป็นคาบสธุคงค์มาแต่ป่า
จะแปลงตัวเจ้าเท่าตุ๊กตา	อยู่ในยามพียาจะพาไป
ว่าแล้วหลับตาตั้งสติ	ตามลัทธิอาจารย์สอนให้
โอมอ่านพระเวทเรื่องชัย	จำแลงแปลงได้ดั่งจินดา”

๑ 4 คำ ๑ ตระ

ซึ่งในลักษณะนี้จะเป็นการแปลงกายโดยวิธีการใช้ไสยศาสตร์
 คือใช้อิทธิฤทธิ์หรือเวทมนตร์คาถาในการแปลงกายให้ผู้อื่นขึ้นไปตามต้องการ

4. เรื่องมณีพิชัย พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

จากการศึกษาบทละครนอกเรื่องมณีพิชัยในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยสามารถจัดรูปแบบของวิธีการแปลงกายที่ปรากฏอยู่ทั้งหมด 2 เหตุการณ์ซึ่งสามารถแบ่งออกมาตามวิธีการแปลงกายได้ดังต่อไปนี้

4.1 วิธีการแปลงกายด้วยตัวเอง

4.1.1 วิธีการแปลงกายโดยใช้ไสยศาสตร์ ปรากฏอยู่ 2 เหตุการณ์คือ

4.1.1.1 ตอนพระมณีพิชัยตามพราหมณ์ขอพระกลืนไปเป็นทาส

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากพราหมณ์ขอพระกลืนได้เข้าไปช่วยชีวิตนางจันทร์ได้สำเร็จจึงได้ขอพระมณีพิชัยมาเป็นทาส หลังจากเดินทางออกจากเมืองจนกลับมาถึงศาลาพราหมณ์ขอพระกลืนคิดจะใคร่ล่องใจพระมณีพิชัยว่ายังมีความรักมั่นคงต่อนางหรือไม่โดยการแปลงกายมาเป็นสาวงามเพื่อล่องใจพระมณีพิชัย ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“เข้าลัดแฝงพุ่มพนาลี   มิให้พระมณีสงสัย
จึ่งร้ายเวทม์ฆวานประทานไว้   จำแลงแปลงได้ดังใจปอง

๑ 2 คำ ๑ ตระ

รูปทรงคงเป็นขอพระกลืน	งามสิ้นสารพัดไม่ขัดข้อง
ผิวพรรณโสภาคังทาทอง	ผัดหน้านวลระอองของไย
นุ่งโกไสยะพัศตร์ผ้าทิพย์	ห่มสีทับทิมขลิบสุกใส
เข็มขัดประจำยามงามวิไล	สอดใส่สร้อยสะอึ่งพริ้งพราย
สวมกำไลใส่แหวนงูเพชร	แต่ละเม็ดค่าเมืองเรืองฉาย
อรชรอ่อนแอ้นกรีดกราย	ค่านินเดินชายเข้ามา

๑ 6 คำ ๑ ฉุขฉาย

(บุษบา ประภาสพงศ์, 2540ค, หน้า 50)

เมื่อพิจารณาคำประพันธ์เราจะเห็นได้ว่าวิธีการแปลงกายของพราหมณ์ขอพระกลืนในตอนนี้นั้นเป็นลักษณะวิธีการแปลงกายด้วยตัวเองจากบทพระราชนิพนธ์ที่ว่า

“เข้าลัดแฝงพุ่มพนาลี   มิให้พระมณีสงสัย
จึงร้ายเวทมหัศจรรย์ประทานไว้   จำแลงแปลงได้ตั้งใจปอง”

๑ 4 คำ ๑ ตระ

ซึ่งในลักษณะนี้จะเป็นการแปลงกายโดยวิธีการใช้ไสยศาสตร์
คือใช้อธิษฐานหรือเวทมนตร์คาถาในการแปลงกายให้ขึ้นไปตามต้องการ

4.1.1.2 ตอนพระมณีพิชัยตามพราหมณ์ขอพระกลืนไปเป็นทาส

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากพราหมณ์ขอพระกลืนได้แปลงกาย
เป็นนางขอพระกลืนเข้าไปล่องใจพระมณีพิชัยเสร็จแล้วพร้อมกับขู่พระมณีพิชัยว่าจะไป
ฟ้องพี่ชาย ขอให้ว่าพระมณีพิชัยลวนลามนาง หลังจากที่นางได้ขู่พระมณีพิชัยเสร็จแล้ว
ก็แอบเดินเข้าพุ่มไม้แปลงกลายเป็นไปเป็นพราหมณ์ขอพระกลืนตามเดิม ดังบท
พระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“เสี้ยวเข้าสู่พุ่มพุ่มพอง   แฝงองค์ลับเนตรเชษฐา
สำรวจกายร้ายมนต์ของอินทรา   นฤมิตกายาทันใด

๑ 2 คำ ๑ ตระ

กลับเป็นเจ้าพราหมณ์ตามเดิม   จุนเจิมพักตราแจ่มใส
ออกจากพุ่มพุ่มพุ่มไม้   คลาไคลไปบรรณศาลา

๑ 2 คำ ๑ เพลงฝรั่ง

(บุษบา ประภาสพงศ์, 2540ค, หน้า 61)

เมื่อพิจารณาคำประพันธ์เราจะเห็นได้ว่าวิธีการแปลงกาย
ของนางขอพระกลืนในตอนนี้นั้นเป็นลักษณะวิธีการแปลงกายด้วยตัวเองจากบทพระ
ราชนิพนธ์ที่ว่า

“เสี้ยวเข้าสู่พุ่มพุ่มพอง   แฝงองค์ลับเนตรเชษฐา
สำรวจกายร้ายมนต์ของอินทรา   นฤมิตกายาทันใด”

ซึ่งในลักษณะนี้จะเป็นการแปลงกายโดยวิธีการใช้ไสยศาสตร์
คือใช้อธิษฐานหรือเวทมนตร์คาถาในการแปลงกายให้ขึ้นไปตามต้องการ

5. เรื่องสังข์ทอง พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

จากการศึกษาบทละครนอกเรื่องสังข์ทองในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยสามารถจัดรูปแบบของวิธีการแปลงกายที่ปรากฏอยู่ทั้งหมด 6 เหตุการณ์ซึ่งสามารถแบ่งออกมาตามวิธีการแปลงกายได้ดังต่อไปนี้

5.1 วิธีการแปลงกายด้วยตัวเอง

5.1.1 วิธีการแปลงกายโดยใช้ไสยศาสตร์ ปรากฏอยู่ 1 เหตุการณ์คือ

5.1.1.1 ตอนนางพันธุรัตน์เลี้ยงพระสังข์

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่ท้าวภูงศก็ได้ส่งพระสังข์ใส่สำเภาทองคำลอยมาให้นางพันธุรัตน์ พร้อมกับมีราชสาส์นมาถึงนางพันธุรัตน์ให้รับเลี้ยงพระสังข์ไว้เป็นบุตรบุญธรรม เมื่อนางทราบข่าวเช่นนั้น จึงให้ทหารในเมืองรวมทั้งตัวนางพันธุรัตน์เองแปลงกายเป็นมนุษย์ เพื่อที่จะได้ออกไปรับพระสังข์เข้ามาเลี้ยงไว้ในเมือง ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“แล้วสั่งกุมภภัณฑ์ให้จัดแจง	ตกแต่งเร่งรัดอย่าช้าคขวาง
อีกทั้งข้าเฝ้าท้าวนาง	ต่างต่างแปลงฤทธิ์นิมิตกาย
ให้เป็นมนุษย์สุดสิ้น	ตรีศพลางเทพินผันผาย
เข้าที่นฤมิตบิดเบือนกาย	เฉิดฉายโสภาอ่าองค์
ออกจากวังแก้วแพรวพรรณ	ก้านัลพริ้งพริ้วคู่ระหง
แห่แหนแน่นอัดจตุรงค์	เสนาพาลงไปคงคา”

(บุษบา ประภาสพงศ์, 2540ง, หน้า 101-102)

เมื่อพิจารณาคำประพันธ์เราจะเห็นได้ว่าวิธีการแปลงกายของนางพันธุรัตน์ และไพร่พลในตอนนี้นั้นเป็นลักษณะวิธีการแปลงกายด้วยตัวเองจากบทพระราชนิพนธ์ที่ว่า

“แล้วสั่งกุมภภัณฑ์ให้จัดแจง	ตกแต่งเร่งรัดอย่าช้าคขวาง
อีกทั้งข้าเฝ้าท้าวนาง	ต่างต่างแปลงฤทธิ์นิมิตกาย
ให้เป็นมนุษย์สุดสิ้น	ตรีศพลางเทพินผันผาย
เข้าที่นฤมิตบิดเบือนกาย	เฉิดฉายโสภาอ่าองค์”

“ครั้นคล้ายทุกข์บุกคิขขึ้นมา จะอยู่ช้านะนี้ก็มีไค
 เกลือกวามารดามาแต่ไพร หนีไปไม่ทันจะเสียการ
 เอารูปเงาะสวมองค์ทรงเข้าแล้ว ไล่เกือกแก้วถือไม้เท้าห้าวหาญ
 เหาะขึ้นเวหาเหินทะยาน ออกจากเมืองมารริบมา”
 (บุญบา ประกาสพงศ์, 2540ง, หน้า 120)

เมื่อพิจารณาคำประพันธ์เราจะเห็นได้ว่าวิธีการแปลงกาย
 ของพระสังข์ในตอนนี้นั้นเป็นลักษณะวิธีการแปลงกายด้วยตัวเองโดยใช้ของวิเศษใน
 การแปลงกายจากบทพระราชนิพนธ์ที่ว่า

“เอารูปเงาะสวมองค์ทรงเข้าแล้วไล่เกือกแก้วถือไม้เท้าห้าวหาญ
 เหาะขึ้นเวหาเหินทะยาน ออกจากเมืองมารริบมา”
 ซึ่งในลักษณะนี้จะเป็นการแปลงกายโดยวิธีการใช้ของวิเศษ

ในการแปลงกายให้เป็นไปตามต้องการในที่นี้ของวิเศษที่ใช้ในการแปลงกายคือรูปเงาะที่
 ใช้ในการแปลงกาย

5.1.2.3 ตอนพระสังข์ได้นางรจนา

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่นางรจนาและเจ้าเงาะถูกขับไล่ไป
 อยู่ปลายนา ทำให้นางรจนาโศกเศร้าเสียใจเป็นอย่างมาก เจ้าเงาะจึงได้ถอดรูปกลายเป็น
 พระสังข์เข้ามาหานางรจนา เพื่อลอบประโลมนางรจนาให้หายเศร้าใจ ดังบทพระราชนิ-
 พนธ์ต่อไปนี้

“ว่าพลางทางถอดเงาะเสีย เอาช่อนเมียววางไว้ในห้อง
 รูปทรงโสภาคั่งทาทอง ค่อยย่องมานั่งข้างหลังนาง
 เห็นห่มผ้าสไบไหลพลิว ทำย่นนิ้วจะจีที่สีข้าง
 ทั้งกระโถกระแอมแยมยืมพลาง สะกิดนางให้รู้คู่นี้แน่”
 (บุญบา ประกาสพงศ์, 2540ง, หน้า 179)

เมื่อพิจารณาคำประพันธ์เราจะเห็นได้ว่าวิธีการแปลงกาย
 ของพระสังข์ในตอนนี้นั้นเป็นลักษณะวิธีการแปลงกายด้วยตัวเองโดยใช้ของวิเศษใน
 การแปลงกายจากบทพระราชนิพนธ์ที่ว่า

“ว่าพลางทางถอดเงาะเสียด เอาช่อนเมียววางไว้ในห้อง
รูปทรงโสภาคั่งทาทอง ค่อยย่องมานั่งข้างหลังนาง”
ซึ่งในลักษณะนี้จะเป็นการแปลงกายโดยวิธีการใช้ของวิเศษ
ในการแปลงกายให้เป็นที่ไปตามต้องการในที่นี้ของวิเศษที่ใช้ในการแปลงกายคือรูปเงาะ
ที่ใช้ในการแปลงกาย

5.1.2.4 ตอนท้าวสามลให้ลูกเขยหาเนื้อหาปลา

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า เมื่อเงาะทราบข่าวว่าท้าวสามลได้ใช้ให้เขย
ทั้งหมดออกหาเนื้อหาปลา ถ้าใครไม่ได้มาตามจำนวนที่กำหนดคือ 100 ตัว จะต้องถูกลง
อาญา เจ้าเงาะจึงได้หะเออออกมาริมฝั่งแม่น้ำ แล้วถอดรูปกลายเป็นสังข์ทองนั่งท่องคาถา
เรียกปลามาในขณะนั้นหกเขยผ่านมาเห็นเข้า ก็นึกว่าเป็นเทวดาจึงได้เข้ามากราบไหว้
และขอความช่วยเหลือจากพระสังข์ พระสังข์จึงขอสั่งของแลกเปลี่ยนคือปลาจุมกของ
หกเขยแลกกับปลาเพื่อนำไปถวายท้าวสามนต์ ดังบทพระราชนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

“ครั้นถึงจึงลงหยุดนั่ง ที่ร่มไทรใบบังสุริย์ฉาน
ถอดเงาะช่อนเสียดมีทันทาน แล้วโอมอ่านมหาจินดามนต์
๗4 คำฯ ตรี

(บุษบา ประภาสพงศ์, 2540ง, หน้า 198)

เมื่อพิจารณาคำประพันธ์เราจะเห็นได้ว่าวิธีการแปลงกาย
ของพระสังข์ในตอนนี้นั้นเป็นลักษณะวิธีการแปลงกายด้วยตัวเองโดยใช้ของวิเศษใน
การแปลงกายจากบทพระราชนิพนธ์ที่ว่า

“ครั้นถึงจึงลงหยุดนั่ง ที่ร่มไทรใบบังสุริย์ฉาน
ถอดเงาะช่อนเสียดมีทันทาน แล้วโอมอ่านมหาจินดามนต์”
ซึ่งในลักษณะนี้จะเป็นการแปลงกายโดยวิธีการใช้ของวิเศษ
ในการแปลงกายให้เป็นที่ไปตามต้องการในที่นี้ของวิเศษที่ใช้ในการแปลงกายคือรูปเงาะ
ที่ใช้ในการแปลงกาย

5.1.2.5 ตอนนางมณฑลาลงกระท่อม

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า สาเหตุที่พระสังข์แปลงเป็นเงาะป่านนั้นก็เพื่อ
ที่จะหาคู่ครองซึ่งพระสังข์จะแปลงเป็นรูปทองก็ได้แต่ไม่ทำ เพราะต้องการลองใจคนที่

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่สี่ยะตราแปลงเป็นย่าหรีนองค์ประตาระกาหลาสงสารสี่ยะตราคิดใคร่ที่จะช่วยให้สี่ยะตราพบอิเหนา สังคามาระตาและนางเคนหลง จึงได้แปลงกายเป็นนกยูงล่อให้ย่าหรีนตามมา จนเข้ามาสู่เมืองกาหลังคังบพพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“มาจะกล่าวบทไป ถึงองค์ประตาระกาหลา
ทิพอาสน์เคยอ่อนแต่ก่อนมา กระด้างดั่งศิลาประหลาดใจ
จึงเล็งครู่แจ้งประจักษ์ ว่าสี่ยะตราหลานรักพิสมัย
บัดนี้อาวรณ์ร้อนฤทัย จะเที่ยวไปตามสามสุริย์วงศ์
อย่าเลยจะช่วยนำจรลี ให้ทั้งสี่พานพบสบประสงค
คิดแล้วสุราฤทธิ์นิมิตองค์ เป็นบุหรนมยุเรศร่อนมาฯ”

๗ 6 คำ ๗ ตรี

(อุไรรัตน์ โปธิ์สินริกุลวงศ์ และวันชัย เกษมสุขวงศ์, 2547, หน้า 100)

เมื่อพิจารณาคำประพันธ์เราจะเห็นได้ว่าวิธีการแปลงกายขององค์ประตาระกาหลาในตอนนี้นั้นเป็นลักษณะวิธีการแปลงกายด้วยตัวเองจากบทพระราชนิพนธ์ที่ว่า

“อย่าเลยจะช่วยนำจรลี ให้ทั้งสี่พานพบสบประสงค
คิดแล้วสุราฤทธิ์นิมิตองค์ เป็นบุหรนมยุเรศร่อนมาฯ”

ซึ่งในลักษณะนี้จะเป็นการแปลงกายโดยวิธีการใช้ไสยศาสตร์คือใช้อธิษฐานหรือเวทมนต์คาถาในการแปลงกายให้เป็นไปตามต้องการ

7. เรื่องแก้วหน้าม้า บทพระนิพนธ์ในกรมหลวงภูวเนตรนรินทรฤทธิ์

จากการศึกษาบทละครนอกเรื่องแก้วหน้าม้า บทพระนิพนธ์ในกรมหลวงภูวเนตรนรินทรฤทธิ์สามารถจัดรูปแบบของวิธีการแปลงกายที่ปรากฏอยู่ทั้งหมด 2 เหตุการณ์ซึ่งสามารถแบ่งออกมาตามวิธีการแปลงกายได้ดังต่อไปนี้

7.1 วิธีการแปลงกายด้วยตัวเอง

7.1.1 วิธีการแปลงกายโดยใช้ของวิเศษ ปรากฏ 2 เหตุการณ์ คือ

7.1.1.1 ตอนแก้วหน้าม้าแปลงกายเป็นหญิงงามชื่อนางมณี

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่นางแก้วหน้าม้าทราบข่าวว่า พระพินทองเสด็จเดินทางไปเมืองโรมวิถี เพื่อเข้าพิธีแต่งงานกับนางทัศนาลี นางแก้วหน้าม้า จึงได้ออกติดตามพระพินทองไป จนถึงชายเมืองโรมวิถีแล้วได้ถอดรูปม้ากลายกายเป็นสาวงามนามว่านางมณีเพื่อคัดกรอก้อยท่าพระพินทองผ่านมา ดังบทพระนิพนธ์ต่อไปนี้

“ครั้นถึงจึงลงจากเรื่อน้อย สุริย์ฉายบ่ายคล้อยเหลี่ยมไสล
 ยอกรวันทาสुरาลัย ถอดรูปพรามวัยจับปล้น

๗ 2 คำ ๗ ร้ว

กลายเป็นนารีศรีโสภา พักตราพริ้งเพริศเฉิดฉิน
 กรายกรอย่างเอื้องจรรจรัส ผายผันเข้าสู่บุรีฯ”

(เรวดี จูตะ โลหิต และบุญเดือน ศรีวรพจน์, 2544, หน้า 58)

เมื่อพิจารณาคำประพันธ์เราจะเห็นได้ว่าวิธีการแปลงกายของนางแก้วหน้าม้าในตอนนี้นั้นเป็นลักษณะวิธีการแปลงกายด้วยตัวเอง โดยใช้ของวิเศษในการแปลงกาย จากบทพระนิพนธ์ที่ว่า

“ครั้นถึงจึงลงจากเรื่อน้อย สุริย์ฉายบ่ายคล้อยเหลี่ยมไสล
 ยอกรวันทาสुरาลัย ถอดรูปพรามวัยจับปล้น”

ซึ่งในลักษณะนี้จะเป็นการแปลงกายโดยวิธีการใช้ของวิเศษในการแปลงกายให้ขึ้นไปตามต้องการของวิเศษในที่นี้คือหน้าม้า

7.1.1.2 ตอนพระฤๅษีเล็งญาณเห็นให้นางแก้วไปช่วย

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่นางแก้วหน้าม้าได้คลอดลูกแล้วนำไปฝากไว้กับพระฤๅษีนั้นพระฤๅษีเล็งเห็นด้วยญาณว่า พระพินทองมีภัยเพราะหลงเข้าไปในเมืองยักษ์ จึงให้นางแก้วหน้าม้าไปช่วยเหลือ โดยการให้ฤทธิ์ของมิดพริ้วแปลงกายเป็นมานพ เพื่อไปต่อสู้กับท้าวพาลราช ดังบทพระนิพนธ์ต่อไปนี้

“เมื่อนั้น นางแก้วชื่นชมสมประสงคค์
 รับพริ้วมาพลางทางกราบลง ยืนองค์ลูกลงให้ตั้งใจปอง
 ยกพริ้วอาจารย์ขึ้นทูลเกล้า ค่อยคลายความร้อนร่ำที่
 หม่นหมอง

ชูพลางทางนิกตริกตรอง แปลงรูปนวลละอองทันใดฯ

ฯ 4 คำ ฯ

ร่างกายกลายเป็นมานพน้อย แซ่มซ้อยโสภจะหาไหน

กราบบาทดาบสยศไกร แล้วคลาไคลมายังนาวาฯ”

(เรวดี จูฑะ โลหิต และบุญเดือน ศรีวรพจน์, 2544, หน้า 114)

เมื่อพิจารณาคำประพันธ์เราจะเห็นได้ว่าวิธีการแปลงกายของนางแก้วหน้าม้าในตอนนี้นั้นเป็นลักษณะวิธีการแปลงกายด้วยตัวเองโดยใช้ของวิเศษในการแปลงกาย จากบทพระนิพนธ์ที่ว่า

“ยกพร้าอาจารย์ขึ้นทุลเกล้า ค่อยคลายความร้อนร่ำที่
หม่นหมอง

ชูพลางทางนิกตริกตรอง แปลงรูปนวลละอองทันใดฯ”

ซึ่งในลักษณะนี้จะเป็นการแปลงกายโดยวิธีการใช้ของวิเศษ

ในการแปลงกายให้เป็นที่ไปตามต้องการของวิเศษในที่นี้คือมีดพร้า

สรุปการวิเคราะห์การแปลงกายที่มีอยู่ในการแสดงละครไทยพบวิธีการแปลงกายที่พบในละครทั้ง 7 เรื่องดังต่อไปนี้

1. เรื่องรามเกียรติ์ บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช มีวิธีการแปลงกายที่ปรากฏอยู่ในบทละครทั้งหมดมีอยู่ 42 เหตุการณ์ ดังนี้

1.1 วิธีการแปลงกายด้วยตัวเองด้วยวิธีการแปลงกายโดยใช้ไสยศาสตร์ มีปรากฏอยู่ในเรื่อง 41 เหตุการณ์

1.2 วิธีการแปลงกายโดยมีผู้อื่นแปลงกายให้ โดยใช้ไสยศาสตร์ มีอยู่ 1 เหตุการณ์

2. เรื่องไกรทอง บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย มีวิธีการแปลงกายที่ปรากฏอยู่ในบทละครทั้งหมด 3 เหตุการณ์ ดังนี้

2.1 วิธีการแปลงกายด้วยตัวเองโดยใช้ของวิเศษ มีปรากฏอยู่ 1 เหตุการณ์

2.2 วิธีการแปลงกายโดยมีผู้อื่นแปลงกายให้ ใช้ของวิเศษ มีปรากฏอยู่ 2 เหตุการณ์

3. เรื่องคาวี บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย มีวิธีการแปลงกายที่ปรากฏอยู่ในบทละครทั้งหมด 2 เหตุการณ์ ดังนี้

3.1 วิธีการแปลงกายด้วยตัวเองโดยใช้ไสยศาสตร์ มีปรากฏอยู่ 1 เหตุการณ์

3.2 วิธีการแปลงกายโดยมีผู้อื่นแปลงกายให้ โดยใช้ไสยศาสตร์มีปรากฏอยู่

1 เหตุการณ์

4. มณีพิชัย บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยมีวิธีการแปลงกายที่ปรากฏอยู่ในบทละครทั้งหมด 2 เหตุการณ์ ดังนี้

4.1 วิธีการแปลงกายด้วยตัวเองโดยใช้ไสยศาสตร์ มีปรากฏอยู่ 2 เหตุการณ์

5. สังข์ทอง บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยมีวิธีการแปลงกายที่ปรากฏอยู่ในบทละครทั้งหมด 6 เหตุการณ์ ดังนี้

5.1 วิธีการแปลงกายด้วยตัวเองโดยใช้ไสยศาสตร์ มีปรากฏอยู่ 1 เหตุการณ์

5.2 วิธีการแปลงกายด้วยตัวเองโดยใช้ของวิเศษ มีปรากฏอยู่ 5 เหตุการณ์

6. อิเหนา บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยมีวิธีการแปลงกายที่ปรากฏอยู่ในบทละครทั้งหมด 1 เหตุการณ์ ดังนี้

6.1 วิธีการแปลงกายด้วยตัวเองโดยใช้ไสยศาสตร์ มีปรากฏอยู่ 1 เหตุการณ์

7. แก้วหน้าม้า บทพระนิพนธ์กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ มีวิธีการแปลงกายที่ปรากฏอยู่ในบทละครทั้งหมด 2 เหตุการณ์ ดังนี้

7.1 วิธีการแปลงกายด้วยตัวเองโดยใช้ของวิเศษ มีปรากฏอยู่ 2 เหตุการณ์